

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק

בג"ץ 3227/20
בג"ץ 6522/20

1. מיקה קליגר
2. מור לידאני
3. גלי נשרי
4. עמר סריה

ע"י ב"כ עוה"ד עמיחי ויינברגר, ינור ברטנטל ואח'
מרח' כנרת 5, מגדל ב.ס.ר 3, בני ברק 5126237
טל': 03-6130875, פקס: 03-6129187

העותרות בבג"ץ 3227/20

פלונית

ע"י ב"כ עוה"ד עמיחי ויינברגר, ינור ברטנטל ואח'
מרח' כנרת 5, מגדל ב.ס.ר 3, בני ברק 5126237
טל' 03-6130875, פקס: 03-6129187

העותרת בבג"ץ 6522/20

נ ג ד

1. שר הביטחון
2. ראש המטה הכללי
3. צבא ההגנה לישראל

על ידי פרקליטות המדינה מחלקת הבג"צים
רח' צאלח א-דין 29 ירושלים
טלפון: 073-3925246/345; פקס: 02-6467011

המשיבים

הודעה מעדכנת מטעם המדינה

1. בהתאם להחלטת כב' הנשיאה חיות מיום 15.2.22, ולארכה שניתנה, מתכבדים המשיבים 1-3 (להלן: **המשיבים** או **המדינה**) להגיש הודעה מעדכנת מטעמם.
2. כאמור בהודעה המעדכנת מטעם המשיבים מיום 30.1.22, הצוות המקצועי לבחינת אפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל (להלן: **הצוות המקצועי** או **הצוות**) השלים את עבודתו בסוף חודש דצמבר 2021.
3. בהמשך לאמור, המשיבים יוסיפו ויעדכנו כי במהלך החודשים האחרונים הוצגו ממצאי הצוות, מסקנותיו והמלצותיו לרמטכ"ל, ונערכו מספר דיונים והתייעצויות בעניינם.

4. כפי שיפורט בהרחבה בהמשך, בתום דיונים אלה, קיבל הרמטכ"ל, ככלל, את עיקרי ממצאי הצוות והמלצותיו, וכן החלטות בנוגע ליישומן, ובכלל זה, פתיחת התנסויות לשירות נשים בתפקידי לחימה משמעותיים אף מעבר לתפקידים אשר הצוות המליץ לבחון שיבוץ נשים בהם בעת הזו. בהתאם, החלו גורמי צה"ל לפעול למימוש ההחלטות שהתקבלו והוצאתן אל הפועל.

5. בנסיבות אלה, לעמדת המשיבים, יש לאפשר לצה"ל לממש את החלטותיו החדשות בעניין הרחבת שירות נשים בתפקידי לחימה, כפי שסוכם בעקבות עבודת הצוות.

כמו כן, משהתקבלו החלטות חדשות בעניין הרחבת שירות נשים בתפקידי לחימה בהמשך להמלצות הצוות המקצועי, התשתית העובדתית העומדת בבסיס העתירות דן – שלא נסובו על ההחלטות העדכניות שהתקבלו – אינה אקטואלית עוד, ולפיכך, המשיבים יטענו כי אין מקום להותרת העתירות תלויות ועומדות ודינן להימחק.

הכל כפי שיפורט להלן.

6. נפתח בהצגת עבודת הצוות, המלצותיו ומסקנותיו, לאחר מכן, נעמוד על החלטות הרמטכ"ל, ולבסוף נפרט את עמדת המשיבים לפיה דינן של העתירות להימחק כאמור.

7. יצוין כי הודעה מעדכנת דומה מוגשת במקביל בבג"ץ 1356/21 לוי-אשכנזי נ' שר הביטחון, העתירה הנוספת בנושא.

עבודת הצוות המקצועי

8. כמפורט בתגובות לעתירות דנן, בחודש יולי 2020 הורה הרמטכ"ל על הקמת צוות מקצועי רב-זרועי לשם עריכת בחינה עדכנית ומקיפה בנוגע לאפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל, מעבר לתפקידי הלחימה בהן משרתות נשים כיום.

9. הצוות הונחה לקיים הליך בחינה מקצועי רציני ויסודי, מתוך גישה רחבה, כוללת ומעמיקה, לבחינת כלל היבטים הנוגעים לאפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה נוספים, בהתאם למהותם ולאופיים של התפקידים.

10. בתוך כך, הונחה הצוות לבחון את הנושאים הבאים: היבטים הנוגעים לצרכיו המבצעיים של צה"ל ולמימוש יעדיו הביטחוניים; ההיבט הפיזיולוגי-רפואי על כלל מרכיביו; שיבוץ ותכנון כוח אדם (לרבות היבטים הנוגעים לשיבוץ בהיקפים גדולים); מנגנוני המיון וההשלכות הנגזרות מכך; פיתוח הפיקוד העתידי ביחידות הלוחמות; היבטים הנוגעים לשירות במילואים; היבטים הנוגעים לשירות המשותף של חיילים וחיילות; וכן היבטים נוספים בהם ימצא הצוות מקום להעמיק.

11. הצוות המקצועי פעל במתכונת של צוות ראשי ושל מספר צוותי משנה. הצוות הראשי הכווין את עבודת צוותי המשנה, ובאמצעותם העמיק בסוגיות השונות. צוותי המשנה ערכו פעולות רבות לאיסוף מידע, ניתוחו, והצגתו בפני הצוות הראשי, בהתאם להנחיותיו.

הצוות הראשי ערך שורה של דיונים מעמיקים, בהם הוצגו ממצאיהם של צוותי המשנה וגורמים מקצועיים, נשמעו התייחסויות של גורמים צבאיים רלוונטיים, הוצגו שאלות והתקיים דיון מקצועי, יסודי ומעמיק ביחס לכלל הסוגיות שנדונו ולמכלול ההיבטים אותם בחן הצוות.

12. נעמוד להלן בתמצית בלבד על עיקרי הפעולות שערך הצוות המקצועי (ראו פירוט על אודות תהליך העבודה בהודעות המעדכנות מטעם המשיבים בעתירות דנן), כדלקמן:

א. הצוות למד על אודות שילובן של נשים בתפקידי לחימה בצה"ל לאורך השנים, לרבות הבחינות שנערכו בעבר בעניין, ותמונת המצב העדכנית ביחס לשירות נשים בתפקידי לחימה בצה"ל.

ב. הצוות ניתח נתונים, מחקרים ומידע נוסף ביחס לניסיון שנצבר בצה"ל בשילוב נשים בלחימה, במסגרת חי"ר גבולות בפרט, וכן ביחס לתהליכים שבוצעו במשך השנים לטיוב שירות לוחמות בתפקידי לחימה (כגון התאמות ציוד).

ג. הצוות למד מניסיונם של צבאות זרים, לרבות בחינת נתונים ומחקרים ביחס לשירותן של נשים בתפקידי לחימה בצבאות מערביים מרכזיים, בדגש על צבא ארה"ב.

ד. הצוות שמע שורה של גורמים אזרחיים שביקשו להישמע בפניו, ביניהם מומחים שונים, אנשי אקדמיה, חברי ארגונים חברתיים, קצינים בכירים במילואים, רבנים, גורמים רלוונטיים מחו"ל ועוד. כן נשמעו באי כוח העותרות וגורמים נוספים שביקשו להצטרף כידידי בית משפט בעתירות דנן או שצורפו חוות דעת מטעמם במסגרתן.

ה. הצוות ערך, באמצעות הגורמים המקצועיים שהשתתפו בעבודתו, ניתוח של המאפיינים הפיזיולוגיים הייחודיים של נשים, לרבות ההבדלים בין לבין גברים, והשפעתם על היכולת לבצע מאמצים עצימים מן הסוג הנדרש בתפקידי לחימה בשעת מלחמה, בהשתתפות באירועי לחימה, ובמשימות מבצעיות שוטפות. נושא זה עמד במרכז עבודתו של הצוות, והוקדש לו חלק משמעותי במלאכתו. כמו כן, במסגרת בחינתו גיבשו הגורמים המקצועיים בצוות תשתית ידע מקצועית רחבה ביחס לנושאים הפיזיולוגיים הרלוונטיים.

ו. הצוות ניתח את הדרישות המבצעיות בתפקידי הלחימה בהם טרם שולבו נשים. ניתוח זה נערך בהתבסס על עבודת מטה נפרדת שנערכה בשנים האחרונות בצה"ל ואושרה על-ידי הרמטכ"ל בשנת 2021 להגדרת "כושר הלחימה האישי" הנדרש בתפקידי הלחימה בצבא (יוער כי "כושר הלחימה האישי" החליף את "רמת הרובאות" כמדד לכשירות הנדרשת מלוחמים ומלוחמות בצה"ל, במטרה להגדיר באופן מדויק יותר את הדרישות בתפקידי הלחימה על מאפייניהם).

ז. הצוות שקל את ההנחיות המבצעיות של צה"ל בכל הנוגע למבנה היחידות הלוחמות ואת האופן שבו הן מאורגנות לקרב, לרבות מספר הלוחמים בכל מסגרת לוחמת, תפקידי הלוחם הבודד והמסגרת, אמצעי הלחימה והציוד שעל כל לוחם לשאת ולהשתמש, ועוד.

ח. כמו כן, בהתאם לצורך, מלבד בחינת הדרישות המבצעיות בהיבטי כושר הלחימה האישי, המבנה והארגון לקרב, אמצעי הלחימה והציוד, בחן הצוות גם מאפייני עיסוק ספציפיים של תפקידי הלחימה שבהם טרם שובצו נשים, על ידי עריכת ניתוח עיסוק פיזיולוגי. זאת, באמצעות קבלת מידע ממפקדים ומרופאים צבאיים, ביקורים ביחידות, צפייה באימונים ובתרגולות וכיו"ב.

ט. על בסיס ניתוח מעמיק של ההיבטים הפיזיולוגיים והדרישות המבצעיות, גיבשו הגורמים המקצועיים בצוות מודל תיאורטי לקביעת הספים הפיזיולוגיים-תפקודיים (מדדי גוף ומדדי ביצוע) הנדרשים בתחילת ההכשרה לתפקיד לחימה, על-מנת שניתן יהיה לעמוד בדרישות שדה הקרב בתפקיד הלחימה, תוך שמירה על הבריאות וניהול הולם של הסיכון לפציעות בקרב נשים. מודל זה גובש בעקבות ממצאי ומסקנות הצוות בדבר חשיבותה של בחינה פיזיולוגית במסגרת קבלת ההחלטה על שילוב נשים בתפקידי לחימה בהם טרם שרתו קודם לכן.

במסגרת המודל התיאורטי פותחה נוסחה המאפשרת ללמוד את הנתונים הפיזיולוגיים (מדדי גוף, גובה, משקל ומסת שריר) ומדדי ביצוע (יכולת אירובית וכח) הנדרשים מחיילת בתחילת ההכשרה לתפקיד לחימה, מתוך הדרישות המבצעיות ביחס לתפקיד לחימה זה בתום ההכשרה אליו. זאת, על מנת שהלוחמת תוכל לעמוד בדרישות המבצעיות בתום ההכשרה, תוך שמירה על בריאותה.

י. לאחר פיתוח המודל התיאורטי, בחן הצוות באמצעותו את כלל תפקידי הלחימה שבהם טרם שובצו נשים.

בהקשר זה יוזכר, כמפורט בהרחבה בתגובות לעתירות דנן, כי צה"ל הרחיב מאד את שירות הנשים בתפקידי לחימה בשורותיו במהלך שני העשורים האחרונים, באופן הדרגתי, תוך בחינה עתית ופרטנית של תפקידי לחימה שונים, אך מבלי שנערכה בחינה רוחבית ומקיפה מהסוג שנערך עתה (למעשה, הפעם האחרונה בה נערכה בחינה רוחבית – אך מצומצמת בהרבה בהיקפה ותחולתה – הייתה בשנת 2004).

13. על בסיס כל פעולותיו, שעיקרן פורט לעיל, גיבש הצוות מסקנות בעניין הנתונים הפיזיולוגיים הנדרשים מנשים בכדי שיוכלו להשתלב בהצלחה בתפקידי הלחימה שנבחנו. כמו כן, גיבש הצוות הערכה, על בסיס נתונים סטטיסטיים, בעניין מספר החיילות אשר עשויות לעמוד בדרישות הפיזיולוגיות האמורות.

14. בהמשך, לאור הממצאים והמסקנות בעניין השפעת המאפיינים הפיזיולוגיים של נשים על יכולתן לשרת בתפקידי לחימה נוספים, בחן הצוות היבטים רלוונטיים נוספים הצריכים לעניין, ובכללם, היבטי כוח האדם (מיון ושיבוץ, פיתוח שדרת קצונה ופיקוד ושירות מילואים), היבטים הקשורים לשירות של לוחמות לצד לוחמים, ועוד.

15. לבסוף, לאחר דיון מעמיק, גיבש הצוות את ממצאיו, מסקנותיו והמלצותיו, ואלו פורטו במסגרת דוח מפורט ומנומק, המחזיק 107 עמודים, אשר הועבר לעיונו של הדרג הפיקודי הבכיר בצבא ובראשו הרמטכ"ל.

תקציר דוח הצוות הניתן לפרסום מצורף להודעה מעדכנת זו ומסומן מש/1.

16. בטרם נעמוד על תמצית מסקנות והמלצות הצוות, המשיבים יבקשו לציין כי ככל הידוע להם, התהליך שערך הצוות שתואר לעיל בקצרה, הוא תהליך הבחינה המקיף ביותר שנערך אי-פעם בצה"ל בכל הנוגע לשילובן של נשים בתפקידי לחימה. יתרה מכך, למיטב ידיעת המשיבים, תהליך הבחינה שערך הצוות הוא בין המקיפים ביותר שנערכו בנושא גם בראייה בין-לאומית.

תמצית מסקנות הצוות המקצועי

17. שירות נשים בתפקידי לחימה בצה"ל עד כה: הצוות מצא כי עד למועד תחילת עבודתו שובצו נשים ברובם המכריע של התפקידים בצה"ל. כחלק מתהליך זה שנעשה כאמור באופן הדרגתי, שולבו נשים בהצלחה בשורה ארוכה של תפקידי לחימה, בהיקף שהלך וגדל, ובין היתר בקורס טיס, חובלים, משמר הגבול, מערך ההגנה נגד מטוסים, חי"ר קל (גדוד "קרקל" למשל), תותחנים, עוקץ, סנפיר, חיל איסוף קרבי, חילוץ והצלה בפיקוד העורף ועוד. מספר המשרתות בתפקידי לחימה גדל בשנים האחרונות באופן משמעותי. כך, חלקן של נשים במערך הלוחם בצה"ל גדל בשיעור של למעלה מפי 5 במהלך העשור האחרון (מ-3% מהמערך הלוחם בשנת 2012, לכ-17% מהמערך הלוחם בשנת 2019, בהתאם לנתונים שאסף הצוות); ומספרן האבסולוטי גדל למעלה מפי שניים וחצי בחמש שנים (משנת 2015 ועד שנת 2020). בנוסף, ישנה עלייה מתמדת בהשתלבות נשים בתפקידי פיקוד, ובצה"ל משרתות כיום נשים רבות בתפקידי פיקוד ובתפקידים משמעותיים נוספים במערכי הלחימה. תהליך זה מצביע על התרומה של שיבוץ נשים בתפקידי לחימה למיצוי מיטבי של כוח האדם בצבא.

18. **לקחי הניסיון בשירות נשים בתפקידי לחימה בצה"ל**: הצוות מצא כי מהניסיון המצטבר ומהמחקרים שנערכו בעניין שירות לוחמות בצה"ל בעבר, ובפרט שיעורי הפציעות והנשר בקרב נשים לוחמות, עלה כי שיבוץ בתפקידי לחימה בעלי דרישות פיזיולוגיות עצימות, ללא קיום הליך מושכל, עלול להוביל לשיעור פציעות ונשר משמעותי, לפגוע ביכולת להכשיר את המסגרת הלוחמת כנדרש ובבריאות הלוחמות בה. לצד זאת, הניסיון שהצטבר הצביע גם על הפוטנציאל של הליך סדור ומדוד, תוך התאמות, מעקב ולמידה, לאפשר ניהול סיכונים הולם בכל הנוגע לפציעות, לתרום להצלחה של נשים במילוי תפקידים עצימים, ולצמצום פציעות ונשר.
19. **צבאות זרים**: הצוות מצא כי בשנים האחרונות מספר צבאות זרים מרכזיים הגדירו את כלל תפקידי הלחימה כפתוחים לשירות נשים, וכי בצבאות אלו השתלבו נשים בתפקידי לחימה, במספרים קטנים בלבד, ותוך שיעורי נשר ופציעה גבוהים.
20. כן מצא הצוות כי להשוואה עם צבאות זרים משקל מוגבל לענייננו, וכי ניתן ללמוד מהנעשה בהם באופן מוגבל בלבד ביחס לשירות נשים בצה"ל. זאת, בשל ההבדלים המהותיים בין צה"ל לבין צבאות אלה, שבאים לידי ביטוי בשורה רחבה של היבטים, ובהם טיב האיומים הביטחוניים והמשימות המבצעיות; מתכונת השירות ואופן הגיוס, המיון והשיבוץ לתפקידים במהלך השירות; וכן מכיוון שהניסיון בצבאות אלה מתייחס לשנים ספורות ולהיקף קטן של מתגייסות לתפקידי לחימה בפועל.
21. **מאפיינים פיזיולוגיים של נשים**: הצוות מצא כי לנשים מאפיינים פיזיולוגיים, המשליכים על יכולתן לבצע מאמצים עצימים מן הסוג הנדרש בתפקידי לחימה, ובפרט בתפקידים הכוללים נשיאת משקלים משמעותיים, בדגש על משימות המאופיינות בתנועה רגלית ממושכת תוך נשיאת משא-גב במשקל כבד, וכן על הסיכון לפציעות בעקבות ביצוען של משימות כאמור לאורך זמן. בין היתר, מצא הצוות כי קיימת שונות משמעותית, בממוצע, בין גברים לנשים במידת הגוף (גובה ומשקל); בהרכב הגוף (מסת גוף רזה ומסת שומן); בכושר הגופני (היכולת האירובית המירבית); בכח השרירי; ובהיבטים נוספים. נתונים אלה, בממוצע, נמוכים יותר אצל נשים – באופן המשליך כאמור על ביצועיהן, על הסיכון לפציעות ופגיעה בבריאותן.
22. על כן, הצוות סבר כי בחינת אפשרות שירותן של נשים בתפקידי לחימה נוספים מעבר לתפקידים בהם הן משרתות כיום צריכה להיערך, בראש ובראשונה, על בסיס ניתוח של יכולתן הפיזיולוגית לעמוד בדרישות המבצעיות של אותם תפקידים ובתרחישי התפקוד שלהם, תוך שמירה על בריאותן, לרבות ניהול סיכונים הולם ביחס לסיכון לפציעות במסגרת ההכשרה לאותם תפקידים ובעת מילויים.

23. **הדרישות המבצעיות בתפקידי לחימה** : בעבודת המטה בנושא כושר הלחימה האישי שנערכה בצה"ל בשנים האחרונות, ואושרה כאמור על-ידי הרמטכ"ל בשנת 2021, הוגדרו הדרישות אשר על לוחמים לעמוד בהן בתום פרק ההכשרה בכל אחד מתפקידי הלחימה. כן הוגדרו בצה"ל המבנה והארגון לקרב של היחידות הלוחמות, ואמצעי הלחימה והציוד שנדרשים לוחמים לשאת. כלל הדרישות האמורות נקבעו לאור דרישות שדה הקרב, תפיסת ההפעלה של צה"ל ותרחישי הייחוס אליהם הוא נערך. הצוות מצא כי לא ניתן להפחית מדרישות אלה, הנגזרות מהכשירות המבצעית הנדרשת בצה"ל.
24. לפיכך, מצא הצוות כי לא ניתן לקבוע דרישות מבצעיות שונות לגברים ולנשים, וכי על שילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים להיגזר מהיכולת של נשים לעמוד בסף הנדרש כיום מלוחמים גברים באותו תפקיד. דהיינו, שילוב נשים ביחידות לוחמות נוספות צריך להיבחן בכפוף לעמידה בסף מבצעי פיזיולוגי אחיד, שנקבע על-פי דרישות התפקיד ולא על-פי מגדר.
25. בנוסף, הצוות מצא כי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות מחייבת ורסטיליות וחליפיות בין לוחמים (תפקידו של לוחם לא נותר קבוע, אלא הוא עשוי להידרש למלא את תפקיד חברו, ליטול את הציוד שלו, אמצעי הלחימה שלו וכיו"ב), וכך גם בין מסגרות לוחמות. לעמדת הצוות, היבט זה משליך על אופן בחינת האפשרות לשבץ נשים בתפקידי לחימה. כלומר, בעת בחינת יכולת עמידתה של הלוחמת בדרישות מבצעיות של תפקיד מסוים, יש להביא בחשבון גם את התפקידים האחרים שהיא עשויה להידרש למלא במהלך הלחימה, ואת הדרישות הפיזיולוגיות של אותם תפקידים.
26. **מודל פיזיולוגי** : הצוות גיבש מודל תאורטי באמצעותו ניתן להעריך, על-פי נתוניו הפיזיולוגיים של חיילות בתחילת הכשרתן לתפקיד לחימה (כגון מסת גוף, גובה, הרכב גוף, צריכת חמצן מרבית, מרכיבי כח ונתונים רפואיים), את יכולתן לעמוד בדרישות המבצעיות של התפקיד. זאת, תוך צמצום גורמי הסיכון הידועים לפציעות ושמירה על בריאותן.
27. מודל זה מביא לידי ביטוי את תפיסתו המקצועית של הצוות, לפיה משמדובר בתפקידי לחימה שנשים טרם ביצעו, לא ניתן לדעת בוודאות כיצד הן יעמדו בדרישות המבצעיות וכיצד ביצוע התפקיד ישפיע על בריאותן (הן בהקשר של נשר ואי-יכולת להמשיך בתפקיד, הן בהקשר של סיכון לבריאות). לפיכך, לעמדת הצוות, בהעדר ניסיון מצטבר, יש להגדיר תנאי סף פיזיולוגיים הנגזרים מהדרישות המבצעיות בכל תפקיד, ומאפשרים לשבץ נשים בעלות פוטנציאל להצליח בביצוע הנדרש, תוך ניהול הולם של הסיכון לפציעות.
28. עוד עמד הצוות על כך שהמודל הפיזיולוגי שפותח במסגרת עבודתו הוא מודל חדש ותיאורטי, שטרם נבחן בחיי המעשה, וכי יש להעמידו במבחן המציאות, על מנת שניתן יהיה לתקף את ההנחות שביסודו, ובהתאם לצורך לעדכנו.

בחינת תפקידי הלחימה שטרם שובצו בהם נשים: לאור כל האמור, הגיע הצוות למסקנות הבאות ביחס לסוגים השונים של תפקידי הלחימה שבהם טרם שולבו נשים, כדלקמן:

א. **תפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות**: לאור ממצאי הניתוח שנערך באמצעות המודל התאורטי, מצא הצוות כי בהתאם למודל המיון, השיבוץ והשירות הקיים כיום בצה"ל לא קיימת התכנות לשילוב נשים בתפקידי הלחימה ביחידות החי"ר המתמרנות (חטיבות חיל הרגלים).

לצד זאת, נמצא כי קיימת התכנות לשילוב נשים כלוחמות בתפקידים ובמסגרות מסוימות ביחידות חי"ר מתמרנות – במחלקות שהדרישה לנשיאת משקל בהן משמעותית, כנהוג לגבי כל לוחם חי"ר, אך פחותה ביחס למחלקות אחרות; וכי פוטנציאל הנשים העומדות בתנאים הפיזיולוגיים עומד על עשרות בודדות של חיילות מדי שנה. מסקנה זו מתבססת על מתאר הפעילות באותם תפקידים ומסגרות, והמשקל שנדרש לשאת בהם.

ב. **תפקידי לחימה ביחידות מיוחדות ומובחרות**: הצוות מצא כי בטרם נבחן בפועל המודל התאורטי שפותח ביחס לשילוב נשים בתפקידי חי"ר ביחידות מתמרנות, יש קושי בגיבוש מסקנות לגבי תפקידים עצימים ומורכבים יותר ביחידות המיוחדות והמובחרות.

בהקשר זה, הצוות מצא עוד כי מספר החיילות אשר עשויות להיות בעלות נתונים מתאימים לשיבוץ בתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות קטן במיוחד (חיילות בודדות). זאת, כיוון שעל מנת לעמוד בדרישות המבצעיות ביחידות אלה, תוך ניהול הולם של הסיכון לפציעות, נדרשים נתונים פיזיולוגיים – מדדי גוף ומדדי ביצוע – המתקיימים במספר קטן מאוד של נשים (ויוזכר, כי גם בקרב גברים רק חלק קטן באופן יחסי נמצא מתאים לעמוד בדרישות של תפקידים עצימים אלה; וכי גם בצבאות זרים, נשים ספורות בלבד עמדו בנדרש בהקשרים אלה). על רקע זה, בין היתר, נמצא כי שילוב נשים בתפקידים אלה עשוי להיות מורכב.

ג. **תפקידי לחימה בטנקים**: כפי שפורט במסגרת תגובות המדינה לעתירות, בנושא שירות נשים בטנקים במשימת הגנת הגבולות, מתנהל תהליך בחינה. הצוות הצביע, על בסיס המודל שפיתח, על אפשרות לשירות נשים כלוחמות טנקים במתארים נוספים, בכפוף לעמידה בתנאי סף פיזיולוגיים על-פי המודל (השונים מהתנאים שנקבעו לבחינה בנושא הגנת הגבולות), וכן בכפוף לסיכום הבחינה המתנהלת ולמסקנותיה.

ד. **תפקידי לחימה נוספים שטרם הוגדרו כפתוחים לשירות נשים**: נוסף על האמור, במסגרת הבחינה שערך הצוות, נמצא כי קיימים עוד מספר תפקידים מעבר לאלה שנמנו לעיל, שטרם הוגדרו באופן רשמי כפתוחים לשירות נשים על אף ששובצו בהן נשים בפועל. כן נמצאו תפקידים בהם טרם שובצו נשים, אף שאין מניעה לכך. בנוסף, ביחס לשני תפקידים ייחודיים

(תפקיד מבצעי מסווג בעל מאפיינים ייחודיים ותפקיד לחימה בצוללות), נמצא כי לא ניתן לשבץ בהם נשים, לכל הפחות בעת הזו, מטעמים הנוגעים למאפיינים הייחודיים של אותם תפקידים.

המלצות הצוות

30. על רקע ממצאיו ומסקנותיו, המליץ הצוות מספר המלצות, כמפורט להלן.
31. עמידה על הדרישות המבצעיות: הצוות המליץ כי בחינת שירות נשים בתפקידי לחימה נוספים מעבר לתפקידים בהם הן משרתות כיום תיגזר מהיכולת לעמוד בדרישות המבצעיות הנדרשות מלוחמים לאותו תפקיד בתום ההכשרה. זאת, על רקע ההכרח לעמוד על הדרישות שנקבעו ביחס לכל תפקיד, אשר תוקפו אך לאחרונה בעבודת מטה סדורה שנערכה בצה"ל, לצורך הבטחת מוכנותו וכושרו המבצעי של צה"ל לעמוד בייעודו ובמשימותיו.
32. פתיחה בהליך התנסות להקמת מחלקה שתאויש על-ידי לוחמות באחת מחטיבות החי"ר המתמרן, ואשר כלל הלוחמים בה נדרשים לנשיאת משקל בהיקף מופחת ביחס למחלקות אחרות: הצוות המליץ לקיים הליך התנסות כאמור, בכפוף לעמידת המשתתפות בבחינה בתנאי הסף הפיזיולוגיים אותם הגדיר על בסיס המודל התיאורטי שפיתח, במספר מספק של לוחמות שיאפשר את עריכת הבחינה.
- זאת, במטרה ליישם את המודל התיאורטי הלכה למעשה, לתקף את הנחות היסוד שביסודו, ואת המסקנות שגובשו לאורו, ובמידת הצורך, לערוך בו עדכונים והתאמות. בתום ההתנסות ניתן יהיה לקבל החלטות להמשך בעניין שירות נשים בתפקידי חי"ר מתמרן.
33. יובהר כי לעמדת הצוות, לאור ממצאי הניתוח שנערך באמצעות המודל התאורטי שפיתח הצוות ומידע נוסף שהיה בפניו, שירות נשים בתפקידי לחימה ביחידות המתמרנות ובתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות המצריכים כשירות ייחודית, אינו אפשרי על-פי מודל המיון, השיבוץ והשירות הקיים של לוחמים. על כן, הצוות המליץ שלא לשבץ נשים בתפקידים אלה במתכונת הזוהי להליכים הקיימים כיום למיון, לשיבוץ ולשירות של לוחמים באותן יחידות, בשל חשש לפגיעות ואי-עמידה בכשירות הנדרשת, אלא על עריכת התנסות בתנאים שפורטו לעיל תוך שיבוץ לפי תנאי סף הנגזרים מהדרישות המבצעיות של התפקיד.

34. עריכת תהליך בחינה בעניין שילוב נשים במערך השריון המתמרן: לאור מסקנותיו, על-פי המודל התיאורטי שגיבש, המליץ הצוות על עריכת תהליך בחינה בנושא שילוב נשים במערך השריון המתמרן, לאחר סיכום הבחינה המתנהלת בנושא שילוב נשים בלחימה בטנקים במשימת הגנת הגבולות, ובכפוף לממצאי ומסקנות בחינה זו; לקביעת תנאי סף פיזיולוגיים עליהם המליץ הצוות (שחלקם יתווספו לתנאים שנקבעו לבחינה המתנהלת בהגנת גבולות), ולבחינת היבטים הנוגעים למבנה וארגון לקרב ודרישות ספציפיות מלוחמות שריון מתמרן.

כן יצוין כי הצוות בחן את תנאי הסף הפיזיולוגיים שנקבעו ביחס לבחינה המתנהלת בנושא שירות לוחמות טנקים במשימת הגנת הגבולות, ומצא אותם כמתאימים ותואמים את המודל התיאורטי אותו פיתח, והמליץ שלא לשנותם בשלב זה.

35. פתיחת מספר תפקידים במערך הלחימה שכיום לא משרתות בהם נשים, לאחר שנמצא כי אין מניעה לשבץ נשים לאור מאפייניהם: הצוות המליץ לפתוח לשירות נשים שני תפקידי לחימה בחיל התותחנים; תפקיד לחימה במערך מסווג; ותפקיד מדריך נהיגה מבצעית. כן מצא הצוות, כי נכון להגדיר את תפקיד הגשש כפתוח לשירות נשים, אף אם פוטנציאל שירות הנשים בתפקיד זה אינו גבוה.

36. הגדרת תפקידים בהם שולבו נשים בפועל כתפקידים הפתוחים לשירות נשים באופן רשמי: הצוות המליץ להגדיר באופן זה תפקידי לחימה בחיל הים; תפקיד מש"ק מודיעין שדה; ותפקיד מפעיל ציוד מכני הנדסי במשימת ביטחון שוטף.

37. באשר לשיבוץ נשים בתפקידי לחימה ביחידות מיוחדות ומובחרות, הצוות מצא כי לאור הדרישות המבצעיות בתפקידי לחימה ביחידות מיוחדות ומובחרות, הדרישות הפיזיולוגיות בתפקידים אלה גבוהות, לעתים באופן משמעותי, מהדרישות בתפקידי לחימה בחטיבות החי"ר. כמו כן, מצא הצוות שמספר הנשים אשר עשויות לעמוד בספים הפיזיולוגיים הנדרשים בתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות הוא נמוך ביותר (בודדות). על רקע זה מצא הצוות, כי בטרם נבחן המודל התיאורטי שפותח ביחס לשילוב נשים בתפקידי חי"ר ביחידות מתמרנות, יש קושי בגיבוש מסקנות לגבי תפקידים עצימים ומורכבים יותר.

לאור כל אלה, המליץ הצוות, לעת הזו, לא להרחיב את שירות הנשים לתפקידי לחימה ביחידות מיוחדות ומובחרות. הצוות ציין כי לאחר השלמת הליך קבלת ההחלטות בעניין שיבוץ נשים בתפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות בתום הליך ההתנסות, ולאור ממצאיו ומסקנותיו, ניתן יהיה לשוב ולהידרש לעניין זה.

38. ביחס לשני תפקידים נוספים: תפקיד מבצעי מסווג בעל מאפיינים ייחודיים ותפקיד לחימה בצוללות, המליץ הצוות כי לא ישולבו בהם נשים, לאור מאפייניהם.

בחינת ההמלצות והחלטות הרמטכ"ל

39. דוח הצוות הועבר כאמור לרמטכ"ל, והדברים הוצגו לו בהרחבה ונדונו על-ידו במסגרת שורת דיונים והתייעצויות, בהשתתפות בעלי תפקידים בכירים רלוונטיים, בהם גם חברי הצוות הבקיאים בפרטים, מפקדים בכירים בעלי ניסיון קרבי ארוך שנים, לרבות בפיקוד על לוחמים ולוחמות בשדה, וגורמים מקצועיים.
40. בנוסף, בין היתר, בסוף חודש אפריל 2022 נערך דיון רב משתתפים בנושא, בהשתתפות חברי פורום המטה הכללי של צה"ל, ולאחריו נערכו במהלך חודש מאי מספר התייעצויות משלימות בהשתתפות בעלי תפקידים בכירים רלוונטיים (ביניהם ראש אכ"א, מפקד זרוע היבשה ומפקד חיל האוויר). בתום הדיונים וההתייעצויות, קיבל הרמטכ"ל החלטות ביחס לנושאים שנדונו על-ידי הצוות והמלצות הצוות. נעמוד להלן על ההחלטות שהתקבלו.
41. תחילה, הדגיש הרמטכ"ל כי צה"ל הוא צבא שמקצועיות היא ערך עליון בו, הגוזר את שיקוליו מהתורה הצבאית, מהדרישות המקצועיות-מבצעיות בשדה הקרב ומצורכי הצבא ובראשם מימוש ייעודו. כן הדגיש הרמטכ"ל כי צה"ל עבר כבר כשרת דרך משמעותית בסוגיית שירות נשים בתפקידי לחימה, וזאת בתהליך מדורג, אחראי, מתמשך ומתעצם לאורך השנים. כך, עוד קודם לעבודת הצוות, נשים שולבו כלוחמות בצה"ל בשורה ארוכה של תפקידים משמעותיים, ובהיקף גדול. לפיכך, הדיון בהמלצות הצוות מתמקד בתפקידים הנוספים, שגם לאחר הרחבת שירות הנשים בתפקידי לחימה נותרו עד כה סגורים בפני נשים, על רקע מאפייניהם.
42. כן הדגיש הרמטכ"ל כי למערך חיל הרגלים המתמרון מאפיינים ייחודיים – לחימה עצימה, תנועה ארוכה ונשיאת עומסים, לחימה במסגרות ורסטיליות ועוד. שירות נשים במערך זה הוא עניין מורכב בהיבטים רבים, ועד כה טרם נבחן מעשית.
43. הרמטכ"ל קבע כי הצוות הרב-זרועי ערך ניתוח מקיף, יסודי ומעמיק, בכלים מקצועיים ומדעיים, אשר לא נעשה כמותו בעבר. זאת, תוך מתן ביטוי לאחריות צה"ל לעמידה במשימותיו המבצעיות, לבריאות המשרתים ולבטיחותם, ולמיצוי היכולות של המשרתות והמשרתים ותרומתם למאמץ המבצעי.
44. בראיית הרמטכ"ל, הצוות הציג מסקנות מבוססות, הנשענות על תשתית ידע משמעותית. הרמטכ"ל קיבל, ככלל, את מסקנות והמלצות הצוות, אשר מאזנות בראייתו בצורה שקולה ונכונה בין ההיבטים המורכבים של הנושא, ומהוות "שביל זהב", המתווה את המשך הדרך.

45. לצד זאת, בהתייעצויות שנערכו נמצא כי קיימת היתכנות לפתיחת התנסויות לשילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים בהם הן לא משרתות כיום מעבר להמלצות הצוות, ובאופן שעולה בקנה אחד עם מסקנותיו המקצועיות.

46. לאור האמור, בהתבסס על ההמלצות וברוחן, קיבל הרמטכ"ל את ההחלטות הבאות:

א. כלל התפקידים שהצוות מצא שנשים כבר משולבות בהן, או שנמצא על-ידי הצוות כי כבר כיום אין מניעה לשירות נשים בהם (ללא צורך בבחינה נוספת, קביעת תנאים, התנסות וכיו"ב), יוגדרו כתפקידים הפתוחים לשירות נשים וישוּבצו בהם נשים, בכפוף לנתונין האישיים ולצרכי צה"ל. ביחס לשני התפקידים הייחודיים בהם הצוות המליץ כי לא ישרתו נשים, קיבל הרמטכ"ל את ההמלצה.

ב. **תיפתח התנסות בשירות לוחמות ביחידת החילוץ וההצלה של חיל האוויר (יחידה 669),** בכפוף לעמידתן בתנאי הסף הפיזיולוגיים שהגדיר הצוות המקצועי ובהליכי המיון ליחידה. הרמטכ"ל הורה כי חיל האוויר יגבש את מתכונת ההתנסות, ובכלל זה, תהליכי המיון, המעטפת הנדרשת, תהליכי המעקב והבקרה, המטרות והמדדים להצלחה.

ההיערכות להתנסות תחל באופן מיידי, במטרה לאפשר להתחיל את הליכי המיון במהלך שנת העבודה הנוכחית, ולגייס את החיילות שיעמדו בתנאי הסף ויעברו את המיונים במסגרת גיוס לתפקידי לחימה שייערך בחודש מרץ 2023.

יובהר כי יחידה 669 מוגדרת בצה"ל כ**יחידה מיוחדת**. בהקשר זה, יודגש כי ההחלטה ביחס ליחידה זו (וביחס ליחידת יהל"ם כפי שיפורט להלן) התקבלה **מעבר להמלצות הצוות המקצועי**, וזאת לאור **המאפיינים המיוחדים שלה**. **ביחס ליחידות מיוחדות אחרות מקובלת על הרמטכ"ל המלצת הצוות המקצועי**, על פיה לא נכון לבחון את שירותן של נשים ביחידות אלו בשלב זה.

ג. **תיפתח התנסות בשילוב לוחמות ביחידת ההנדסה למשימות מיוחדות (יהל"ם)**, שאף היא יחידה האמונה **על ביצוע משימות מבצעיות ייחודיות**, וזאת בתפקידים ובמתארי פעילות מסוימים. גם ביחס ליחידה זו התקבלה כאמור ההחלטה מעבר להמלצות הצוות ומתוך שקילת המאפיינים המיוחדים של היחידה והתפקידים בה. מתכונת ההתנסות תגובש על-ידי זרוע היבשה, ותכלול את תנאי הסף הפיזיולוגיים, הליכי המיון, המתאר והתפקידים בהם ישרתו הלוחמות.

ההיערכות להתנסות תחל באופן מיידי, במטרה לאפשר להתחיל את הליכי המיון במהלך שנת העבודה הנוכחית, ולגייס את החיילות שיעמדו בתנאי הסף ויעברו את המיונים במסגרת גיוס לתפקידי לחימה שייערך בחודש מרץ 2023.

ד. בהתאם להמלצת הצוות המקצועי, במהלך המחצית השנייה של שנת 2023, **תפתח התנסות להקמת מחלקת לוחמות, שתשמש כמחלקת ניווד באחת מחטיבות החי"ר**. זאת, בכפוף לעמידה בכל התנאים עליהם המליץ הצוות הרב-זרועי, ובכלל זה עמידת מספר מספק של חיילות, הנדרש לפתיחת התנסות, בתנאי הסף הפיזיולוגיים ובהליכי המיון; וכן בכפוף לתהליך סדור של למידה והפקת לקחים מהמידע שיצטבר עד אז משלב המיונים ותחילת ההתנסויות ביחידה 669 וביה"ם.

יובהר כי מחלקת ניווד היא כוח חי"ר לוחם שיעודו לנייד ציוד, אמצעי לחימה ואספקה במסגרת לחימה, וכן לסייע בפינוי משטח הלחימה בהתאם לצורך. החיילות שיתגייסו למחלקה שתוקם יעברו הכשרה מלאה כלוחמות חי"ר, ולאחר מכן, ישולבו בפעילות המבצעית השוטפת. ייעוד המחלקה שתוקם במסגרת ההתנסות יהיה זהה לייעודן של מחלקות הניוד הקיימות בחטיבות החי"ר של צה"ל. במהלך ההתנסות, המחלקה תהיה מעבר לסדר הכוחות הקיים בחטיבה בה תיערך ההתנסות.

ה. עוד הוחלט כי ההתנסויות ילוו בתהליכים סדורים ומעמיקים של מעקב אחר ההתקדמות והמשך בחינה, תוך קביעה מראש של נקודות להצגת עמידה במטרות, ביעדים ובמדדים להצלחה, וקבלת החלטות להמשך.

ו. לאור ראשוניות ההתנסויות, הוחלט כי השתתפות כוח בהתנסות בלחימה במתאר מערכה או מבצע תיעשה בכפוף לאישור מראש של מפקד זרוע היבשה ושל הרמטכ"ל.

ז. לאחר שיושלם תהליך הבחינה ביחס לשילוב נשים כלוחמות טנקים בהגנת הגבולות, ועל בסיס לקחים שיעלו מבחינה זו, יישקל המשך שירותן של נשים בטנקים במשימת הגנת הגבולות, וכן תישקל האפשרות לעריכת בחינה בנושא שירות נשים בחיל השריון המתמרן.

ח. הרמטכ"ל הדגיש את תרומתן של הלוחמות, והנחה להמשיך ולפתח אפיקים להרחבת שירות הנשים במערך הלוחם, ולהעצים את חלקן בתפקידים קיימים ובתפקידי לחימה חדשים שיפתחו, בכפוף להיבטים הפיזיולוגיים הנוגעים לעמידה בדרישות התפקידים ולשמירה על בריאות הלוחמות.

47. בהמשך להחלטות הרמטכ"ל, בעלי התפקידים הרלוונטיים בצה"ל החלו לפעול למימוש ההחלטות שהתקבלו, ובמרכזן היערכות לפתיחת ההתנסויות האמורות.

עמדת המשיבים

48. הצגנו לעיל את הליך הבחינה המקצועי והיסודי שנערך בצה"ל, את המלצות הצוות שהתגבשו במסגרתו ואת החלטות הרמטכ"ל שהתקבלו אחר בחינתן. תהליך זה נערך בהתאם למדיניות צה"ל בדבר הרחבת שילובן של נשים בתפקידי לחימה לאורך השנים, המושתתת על רצונו של צה"ל למצות את כלל המשאבים העומדים לרשותו על מנת לעמוד במשימת הבטחת ביטחון המדינה והגנה על אזרחיה ותושביה, על המחויבות לשמירה על בריאות המשרתות והמשרתים, על הכרה בתרומתן של נשים לצה"ל ועל תפיסה ערכית של שוויון.
49. המשיבים יטענו כי דינן של העתירות שבכותרת להימחק, כפי שיפורט להלן.
50. העתירה בבג"ץ 3227/20 הוגשה בחודש מאי 2020 עוד בטרם החליט הרמטכ"ל בחודש יולי 2020 על הקמת הצוות המקצועי לבחינת אפשרות שילובן של נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל; והעתירה בבג"ץ 6522/20 הוגשה בחודש ספטמבר 2020, בסמוך לאחר תחילת עבודתו של הצוות המקצועי. במסגרת העתירות התבקשו סעדים שונים שעניינם שילוב נשים בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל.
51. כמפורט לעיל בהרחבה, בחודש דצמבר 2021 השלים הצוות המקצועי את עבודתו, ולאחר דיונים והתייעצויות בנושאים שנדונו על-ידי הצוות ובהמלצות הצוות, ובהמשך להמלצות הצוות המקצועי, קיבל הרמטכ"ל החלטות **חדשות** בעניין הרחבת שירות נשים בתפקידי לחימה, ובכלל זה פתיחת התנסויות לשירות נשים בתפקידי לחימה משמעותיים.
- כאמור, בהתאם להחלטות הרמטכ"ל, החלו גורמי צה"ל לפעול למימוש ההחלטות שהתקבלו והוצאתן אל הפועל, ולעמדת המשיבים, יש לאפשר את מימושו של החלטות אלו.
52. מכל מקום, בנסיבות האמורות, משהתקבלו החלטות חדשות, המשנות את התשתית העובדתית אליה מתייחסות העתירות, ומשהעתירות דגן ממילא אינן מתייחסות להחלטות עדכניות אלו והתשתית העובדתית העומדת בבסיסן אינה אקטואלית עוד, המשיבים יטענו כי אין מקום להותרת העתירות תלויות ועומדות ודינן להימחק.
- בעניין זה, ראו, למשל, פסק דינו של בית המשפט הנכבד בעתירות קודמות בנושא שילוב נשים בתפקידי לחימה בשריון, בג"ץ 5923/19 **אברמסון נ' שר הביטחון** ובג"ץ 34/20 **לוי נ' שר הביטחון** (3.2.20), שהורה על מחיקת עתירות אלה לאחר שהתקבלה החלטה עדכנית על-ידי הרמטכ"ל בעניין התקדמות לשלב הבא בתהליך בחינת שילוב נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת גבולות, אשר לא עמדה בפני העותרות שם בעת הגשתן עתירתן, כדלקמן:

"בהינתן ההחלטה העדכנית שנתקבלה על ידי המשיב 2 ביום 5.1.2020 ומבלי שיהא בכך משום הבעת עמדה מצידנו באשר למהלך זה אשר לגביו יש לעותרות ולעותר שורה של טענות, אנו סבורים כי התפתחות זו מצריכה התייחסות למצב הדברים העדכני ומיצוי הליכים לגביו בטרם שניתן יהיה לעתור לבית משפט זה בקשר לכך.

אשר על כן, העתירות נמחקות בשלב זה תוך שמירת מלוא טענות וזכויות הצדדים.

אין צו להוצאות."

53. בהתאם, גם בעניינינו דן, ככל שלעותרות טענות בעניין ההחלטות החדשות שהתקבלו, עליהן למצות הליכים בעניין זה מול גורמי המשיבים, ובהמשך, ככל שיחפצו בכך וככל שתהיה בידן עילה, באפשרותן לפנות בעתירה חדשה נגד החלטות אלו.

54. אשר לעניינין הפרטני של העותרות, ארבע העותרות בעתירה בבג"ץ 3227/20 התגייסו בחודשים מרץ-אפריל 2021 והן משרתות בתפקידים הבאים: העותרת 1 צוערת בקורס חובלים; העותרות 2 ו-3 צוערות בקורס קצינים; והעותרת 4 לוחמת חילוץ והצלה בפיקוד העורף. שירות החובה של העותרות צפוי להסתיים בחודשים נובמבר-דצמבר 2023. העותרת בבג"ץ 6522/20 החלה בחודש ינואר 2021 תפקיד מבצעי משמעותי (לאחר סיום השתתפותה בקורס טיס בחודש יולי 2020), הוסמכה לקצונה והחלה בשירות קבע. היא צפויה לשרת מספר שנים נוספות בקבע.

55. בנסיבות אלה, נראה על פני הדברים כי מסלול שירותן של העותרות לא יאפשר שילוב בהתנסויות שייפתחו. יחד עם זאת, ככל שבכל זאת, לאחר פתיחת המיונים, תבקש מי מהעותרות להתמין לאחת ההתנסויות, תישקל בקשה זו מטבע הדברים לגופה, תוך שקילת כלל הנתונים הצריכים לעניין.

56. בטרם סיום, המשיבים יבקשו לשוב ולציין כי העותרות ראויות להערכה רבה על שירותן עד כה, ועל שירותן בתפקידי לחימה משמעותיים, והם מכירים בתרומתן לקידום הדיון בסוגיה החשובה בה עוסקות העתירות.

57. נוכח כל האמור לעיל, המשיבים יטענו, כי דינן של העתירות להימחק, תוך שמירת זכויות וטענות הצדדים.

58. הודעה מעדכנת זו נתמכת בתצהירו של תת-אלוף אמיר אבשטיין, ששימש כסגן ראש הצוות הראשי.

היום, ח' בסיון תשפ"ב
7 ביוני 2022

עמרי אפשטיין, עו"ד
סגן בכיר א' במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

שוש שמואלי, עו"ד
סגנית מנהל מחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

**סיכום עבודת הצוות הרב-זרועי לבחינת שירות נשים
בתפקידי לחימה נוספים בצה"ל**

מחודש דצמבר 2021

תקציר

3	פתח דבר
4	מתודולוגיה
6	שירות נשים בתפקידי לחימה – כללי
6	א. שירות נשים בתפקידי לחימה בצה"ל עד כה
8	ב. בחינות רוחביות שנערכו בצה"ל בעבר
9	ג. שירות לוחמות בצה"ל – מידע ונתונים
11	ד. שירות נשים בתפקידי לחימה בצבאות זרים
13	מאפיינים פיזיולוגיים ייחודיים לנשים
15	הדרישות המקצועיות בשדה הקרב
16	הערכת יכולתן של נשים לעמוד בדרישות המבצעיות – מודל תיאורטי
20	ניתוח לאור המודל הפיזיולוגי - תפקידים שטרם שולבו בהן נשים
22	תפקידי לחימה נוספים בהם טרם שובצו נשים
22	היבטי כוח אדם וארגון
24	המלצות

פתח דבר

צה"ל מייחס חשיבות רבה למיצוי ההון האנושי הטמון במתגייסות ובמתגייסים לשורותיו ולמתן הזדמנות שווה לכלל המשרתים למצות את כישוריהם ויכולותיהם ולשרת שירות משמעותי ותורם.

על כתפי הדרג הבכיר בצה"ל מוטלת אחריות כבדה וחשובה הן לעמידת צה"ל במשימותיו המבצעיות ולשמירה על כשירותו המבצעית; הן לבריאות ולבטיחות המשרתים בצה"ל; והן למיצוי כלל יכולות המשרתים באופן שוויוני והוגן.

מדיניות צה"ל לאורך השנים היא הרחבת שילובן של נשים בשירות הצבאי. מדיניות זו מושתתת על תפיסה ערכית, הרואה חשיבות בערך השוויון וביישומו הלכה למעשה; על הכרה בתרומתן העמוקה של נשים לצה"ל עד היום, ובפוטנציאל התרומה שלהן במבט צופה פני עתיד; ועל רצונו של צה"ל למצות את כלל המשאבים העומדים לרשותו, באופן מיטבי, כדי לחזק את מוכנותו ולעמוד במשימתו – הבטחת ביטחון המדינה והגנה על אזרחיה ותושביה.

בבסיס מדיניות זו עומדות גם הוראות סעיף 16א לחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ"ו-1986, הקובע כי נתונה לנשים זכות שווה לזכותם של גברים למלא תפקיד כלשהו בשירות הצבאי, ובלבד שלא יראו פגיעה בזכות זו אם הדבר מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד.

בהתאם לכלל האמור, לאורך השנים, שולבו נשים בשורה ארוכה של תפקידי לחימה בצה"ל, והן מהוות כ-17% מסדר כוחות הלחימה.

בתפקידים אחדים, בעיקר בחטיבות חיל הרגלים המתמרנות וביחידות מובחרות ומיוחדות, לא שובצו נשים עד כה. זאת, בין היתר, לאחר שבבחינה מקצועית פיזיולוגית שנערכה בראשית שנות ה-2000 עלה כי קיים פוטנציאל נמוך לשירות נשים בתפקידים מסוג זה.

בחודש יולי 2020 הורה הרמטכ"ל על הקמת צוות מקצועי רב-זרועי לשם עריכת בחינה עדכנית ומקיפה בנוגע לאפשרות שירותן של נשים בתפקידי לחימה נוספים, מעבר לתפקידי הלחימה בהן משרתות נשים כיום. בחודש אוגוסט 2020 מינה הרמטכ"ל את מפקד זרוע היבשה באותה העת, אלוף יואל סטריק, לעמוד בראש הצוות.

הצוות הונחה לקיים הליך בחינה מקצועי, רציני ויסודי, מתוך גישה רחבה, כוללת ומעמיקה, לבחינת כלל ההיבטים הנוגעים לאפשרות לשלב נשים בתפקידי לחימה נוספים, בהתאם למהותם ולאופיים של התפקידים.

בתוך כך, הונחה הצוות לבחון את הנושאים הבאים: ההיבט הפיזיולוגי-רפואי על כלל מרכיביו; שיבוץ ותכנון כוח אדם (לרבות היבטים הנוגעים לשיבוץ בהיקפים גדולים מאוד); מנגנוני המיון וההשלכות הנגזרות מכך; פיתוח הפיקוד העתידי ביחידות הלוחמות (לרבות ההבחנה בין תפקידי "קביעה" לבין תפקידי "איתור"); היבטים הנוגעים לשירות במילואים; היבטים הקשורים לשירות המשותף של חיילים וחיילות; וכן היבטים נוספים בהם ימצא הצוות מקום להעמיק.

עבודת הצוות נערכה גם לאור הוראות סעיף 16א לחוק שירות ביטחון. בהתאם, הצוות פעל מתוך ראיית זכותן של נשים למלא כל תפקיד בשירות הצבאי, בכפוף לאופיו ומהותו של התפקיד וליכולתן של נשים לעמוד בדרישותיו המבצעיות. בתוך כך, הצוות ערך בחינה מקצועית ביחס לאפשרות שירותן של נשים בכל אחד מהתפקידים בהם טרם שובצו עד כה.

עבודת הצוות התנהלה במסגרת של צוות ראשי ומספר צוותי משנה.

בצוות הראשי היו חברים מפקד אוגדת עזה היוצא (דאז), קצין חיל רגלים וצנחנים ראשי, ראש חטיבת כוח אדם בזרוע היבשה, ראש חטיבת תכנון ומנהל כוח אדם באגף כוח אדם, יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר, קצין רפואה ראשי וסגנו, ראש מחלקת כושר קרבי בזרוע היבשה, ראשת מחלקת מדעי ההתנהגות וראשת ענף קשרי חוץ ותקשורת בזרוע היבשה.

מרבית החברים בצוות הראשי נותרו קבועים לאורך העבודה והשתתפו, ככלל, באופן סדיר, בפגישותיו. לצד זאת, חלק מחברי הצוות סיימו במהלך עבודתו את תפקידם בצוות, ואחרים הצטרפו במהלך עבודתו.

מכיוון שעבודת הצוות הייתה רב-זרועית, בדיוני הצוות הראשי השתתפו גם, בהתאם לנושאי הדיון, נציגים מתאימים מטעם זרוע האוויר, זרוע הים ואגף המודיעין.

כמו כן, פעלו במסגרת עבודת הצוות ארבעה צוותי משנה, בנושאים הבאים: פיזיולוגיה, ניתוח תפקידים, היבטי משאבי אנוש ומסגרות לוחמות מעורבות. נוסף על החברים בצוותים אלה, השתתפו בעבודת הצוות שורה של בעלי תפקידים נוספים, חלקם לאורך זמן וחלקם באופן עתי, על פי צורך.

עבודת הצוות נמשכה תקופה משמעותית, במהלכה בוצעו פעולות רבות. בתוך כך, הצוות אסף וניתח מידע רב, ערך דיונים מקצועיים מעמיקים במספר תחומי ידע, קיבל התייחסויות של מגוון גורמים בצה"ל ומחוצה לו, לרבות צבאות זרים, ועוד.

להלן תובא תמצית של דוח הצוות, המתייחסת למתודולוגיה והפעולות שהצוות ערך, למידע שאסף, לממצאיו, למסקנותיו, ולהמלצותיו.

מתודולוגיה

לאורך עבודת הצוות, הכוין הצוות הראשי את עבודת צוותי המשנה ואת כלל הגורמים המקצועיים שנטלו חלק בעבודתו, עקב אחר התקדמותם, הפנה שאלות וביקש לקבל נתונים משלימים לפי צורך. צוותי המשנה ערכו פעולות מקיפות לאיסוף המידע, ניתוחו, והצגתו בפני הצוות הראשי, בהתאם להנחיותיו.

במסגרת הצוות הראשי התקיימה שורה של דיונים מעמיקים, בהם הוצגו ממצאים על-ידי צוותי המשנה וגורמים מקצועיים, נשמעו התייחסויות של גורמים צבאיים רלוונטיים, הוצגו שאלות והתקיים דיון מקצועי, יסודי ומעמיק, ביחס לכלל סוגיות שנדונו, ולמכלול ההיבטים אותם בחן הצוות.

בפתח עבודתו, למד הצוות על אודות שירותן של נשים בתפקידי לחימה בצה"ל לאורך השנים, העמיק בבחינות שנערכו בעניין זה בעבר, וקיבל תמונת מצב עדכנית בנושא. זאת, לרבות ביחס למספר התפקידים בהם שובצו נשים וטיבם, היקף המשרתות בתפקידי לחימה, ותהליך הבחינה המתנהל בעניין שילובן של נשים כלוחמות טנקים.

בנוסף, אסף וניתח הצוות נתונים, מחקרים ומידע נוסף, ביחס לניסיון שנצבר בצה"ל בשילוב נשים בלחימה, בפרט במסגרת חי"ר גבולות, ועל אודות תהליכים שבוצעו במשך השנים לטיוב שירות לוחמות בתפקידי לחימה (כגון: התאמות ציוד).

כן למד הצוות מניסיונם של צבאות זרים, ובחן נתונים ומחקרים שנעשו בעניין שירותן של נשים בתפקידי לחימה בצבאות מערביים מרכזיים, בעיקר בצבא ארה"ב.

כן שמע הצוות באריכות שורה של גורמים אזרחיים, שביקשו להישמע בפניו, בהם: חברים בארגוני חברה אזרחית, קצינים בכירים במילואים, אנשי אקדמיה, ועוד. בתוך כך שמע הצוות את באי כוחן של מיועדות לשירות וחיילות שעתרו לבג"ץ בעניין פתיחת תפקידים נוספים לשירות נשים, וכן את הגורמים השונים אשר מסרו חוות-דעת שהוגשו מטעם העותרות לבג"ץ בנושא. הצוות עיין במידע שהעבירו הגורמים האזרחיים לעיונו, בעל-פה ובכתב, והצוות התייחס אליו במהלך עבודתו ובדיונים שנערכו במסגרתו. רשימת הגורמים שנשמעו ותמצית הנושאים העיקריים שהוצגו על-ידי הגורמים האזרחיים פורטה בנספח לדוח הצוות.

חלק משמעותי מעבודת הצוות הוקדש לניתוח המאפיינים הפיזיולוגיים הייחודיים של נשים, לרבות ההבדלים בינן לבין גברים, והשפעתם על היכולת לבצע מאמצים עצימים מן הסוג הנדרש בתפקידי לחימה בשעת מלחמה, בעת השתתפות באירועי לחימה, ובמשימות מבצעיות שוטפות.

הצוות גיבש, באמצעות מומחים מטעמו שפעלו במסגרת צוות המשנה שעסק בנושא, תשתית ידע מקצועית רחבה ביחס למאפיינים הפיזיולוגיים של נשים. זאת, הן על בסיס מחקרים העוסקים בהשפעת המגדר על מאפיינים פיזיולוגיים באופן כללי, והן על בסיס מידע ומחקרים העוסקים בהיבטים פיזיולוגיים של שירות נשים בתפקידי לחימה. במסגרת זו, נאסף מידע רב ביחס לתחומים פיזיולוגיים-רפואיים שונים, כגון מבנה שריר ושלד; נשיאת משקלים; פציעות אורתופדיות ועוד.

חלק מרכזי נוסף בעבודת הצוות, עליו הופקד צוות משנה נוסף, הוקדש לדרישות המבצעיות בתפקידי הלחימה בהם טרם שולבו נשים.

בשנים האחרונות נערכה בצה"ל עבודת מטה יסודית להגדרת כושר הלחימה האישי הנדרש בתפקידי הלחימה השונים בצה"ל (אשר החליפה את תפיסת ה"רובאות" שנהגה קודם). בנוסף, נקבעו בצה"ל מבנה היחידות הלוחמות, האופן בו הן מאורגנות לקרב, ובתוך כך, אמצעי הלחימה והציוד שעל כל לוחם לשאת. כל אלה נקבעו על-פי ייעודו של צה"ל ותפיסת ההפעלה המבצעית שלו, תרחישי הייחוס והתוכניות האופרטיביות.

הצוות מצא כי לא ניתן להפחית מן הדרישות הנוהגות בנושא כושר הלחימה האישי, מהמבנה והארגון לקרב של היחידות הלוחמות, או מאמצעי הלחימה והציוד שנדרשים הלוחמים לשאת. בהתאם, נקודת המוצא לעבודת הצוות הייתה כי שירותן של נשים בתפקידי לחימה נוספים, כפוף ליכולתן לעמוד בדרישות המבצעיות בהן נדרשים לוחמים באותם תפקידים לעמוד – **סף דרישות מבצעיות אחיד** ללוחמים וללוחמות.

נוסף על הדרישות המבצעיות בתפקידי לחימה, בהיבט כושר הלחימה האישי, המבנה והארגון לקרב, אמצעי הלחימה והציוד, בחן הצוות, בהתאם לצורך, גם מאפייני עיסוק ספציפיים של תפקידי הלחימה שטרם שובצו בהם נשים, על-ידי עריכת ניתוח עיסוק פיזיולוגי ביחס לאותם עיסוקים (כגון: פעולות הכרוכות בנשיאת משקל כבד, פעילויות ייחודיות מבחינת עצימותן, וכיוצא בזה). ניתוח העיסוק התבצע באמצעות קבלת מידע ממפקדים ומרופאים צבאיים, ביקורים ביחידות, צפייה באימונים ובתרגולות בהתאם לצורך, ועוד.

על בסיס הניתוח המעמיק של ההיבטים הפיזיולוגיים ושל הדרישות המבצעיות, גיבשו גורמי המקצוע בצוות מודל תיאורטי לבחינת הספים הפיזיולוגיים-תפקודיים (מדדי גוף – גובה, משקל ומסרת שריר; ומדדי ביצוע – יכולת אירובית וכח) הנדרשים בתחילת הכשרה, על-מנת שיהיה ניתן לעמוד בדרישות שדה הקרב בתפקידי לחימה, תוך שמירה על הבריאות ותוך ניהול הולם של הסיכון לפציעות בקרב נשים.

מודל זה גובש, בעקבות ממצאים ומסקנות של הצוות, בדבר החשיבות של בחינה פיזיולוגית זו, במסגרת קבלת ההחלטה על שירות נשים בתפקידי לחימה בהם טרם שירתו קודם לכן.

הצוות בחן באמצעות המודל התיאורטי האמור את תפקידי הלחימה שטרם שובצו בהם נשים.

על בסיס כל האמור, גיבש הצוות מסקנות בעניין הנתונים הפיזיולוגיים הנדרשים מנשים על מנת שיוכלו להשתלב בהצלחה בתפקידים שנבחנו. כמו כן, גיבש הצוות הערכה, על בסיס נתונים סטטיסטיים, בעניין מספר החיילות אשר עשויות לעמוד בדרישות הפיזיולוגיות האמורות.

לאור הממצאים והמסקנות בעניין השפעת המאפיינים הפיזיולוגיים של נשים על יכולתן לשרת בתפקידי לחימה נוספים, בחן הצוות היבטים רלוונטיים נוספים, בהם נושאים בתחום כוח האדם (מיון ושיבוץ, פיתוח שדרת קצונה ופיקוד ושירות מילואים), היבטים הקשורים לשירותן של לוחמות לצד לוחמים ועוד.

בתום כלל שלבי העבודה ולאחר דיון מעמיק, גיבש הצוות את מסקנותיו והמלצותיו.

שירות נשים בתפקידי לחימה – כללי

א. שירות נשים בתפקידי לחימה בצה"ל עד כה

מדיניותו של צה"ל לאורך השנים הייתה להרחיב את מגוון התפקידים הפתוחים בפני נשים בשירות הצבאי, ובשנים האחרונות הוא הורחב באופן משמעותי. כך, בעוד שבשנות ה-80 של המאה הקודמת שירתו נשים בכמחצית בלבד מהתפקידים בצה"ל, בשנת 1995 שירתו נשים בכ-75% מהתפקידים. שיבוץ הנשים בתפקידי לחימה התבצע באופן הדרגתי, תוך בחינה ביחס לכל אחד מתפקידי הלחימה האמורים, לעיתים לאחר שלב של התנסות ("פיילוט"). למעשה, עד לשנת 1995 שירתו נשים במרבית התפקידים בצה"ל, שאינם תפקידי לחימה.

בשנת 1996, בעקבות פסק דינו של בית המשפט העליון בבג"ץ 4541/94 אליס מילר נ' שר הביטחון, נפתח קורס טיס לשירות נשים. פסק-הדין והקביעות העקרוניות שבו השליכו על שיבוץן של נשים בתפקידי לחימה, ושיבוץן הורחב לאחר פסק-הדין, כפי שיפורט בהמשך. בתמצית רבה, במסגרת פסק-הדין צוין, בין היתר, כי שוני מגדרי עשוי, בנסיבות מסוימות, להצדיק הבחנה בין חיילות לחיילים בשירות הצבאי, בתנאי שהוא רלוונטי למילוי תפקיד מסוים. בעניין קורס הטיס, נקבע כי לא מתקיים שוני המצדיק הבחנה כאמור, וכי אין בנימוקי תכנון ותקציב שהציגה המדינה, כדי להצדיק הימנעות משיבוץ נשים בקורס. בהתאם, בעקבות פסק-הדין, שובצו נשים כחניכות בקורס טיס ובהמשך כטייסות.

בשנים הבאות שולבו נשים במשמר הגבול (1996), בקורס חובלים (1998) וכלוחמות במערך ההגנה נגד מטוסים (הנ"מ), כיום מערך ההגנה האווירית (1998).

בשנת 2000 נחקק סעיף 16א לחוק שירות ביטחון, הקובע כי לנשים זכות שווה לזכותם של גברים למלא תפקיד כלשהו בשירות הצבאי, ובלבד שלא יראו פגיעה בזכות זו אם הדבר מתחייב ממהותו ומאופיו של התפקיד.

כן נקבע, בסעיף 16א(ג) לחוק, כי על אשה המשרתת בהתנדבות בתפקידים מסוימים, יחולו הוראות החוק החלות על גברים, לרבות לעניין משך השירות ועילות הפטור משירות (תפקידים שדין אשה המשרתת בהם "כדין גבר"). בהתאם לחוק, רשימת התפקידים נקבעת בתקנות על-ידי שר הביטחון באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. הסדר זה נועד לאפשר הרחבה של שיבוץ הנשים לתפקידים שמשך ההכשרה בהם משמעותי, ובכלל זה תפקידי לחימה. בשנת 2001 הותקנו לראשונה תקנות מכח סעיף זה, והן עודכנו מספר פעמים מאז. תפקידי לחימה בהן שובצו נשים נכללו ברשימת התפקידים הקבועה בתקנות.

בתחילת שנות ה-2000 הוקמה פלוגה מעורבת ראשונה של לוחמים ולוחמות בתפקידי חי"ר קל, וכן שולבו נשים כלוחמות בחיל התותחנים וביחידת "עוקץ", בפיקוד העורף וביחידות המעברים בחיל המשטרה הצבאית.

בשנים שלאחר מכן הוקמו פלוגות חי"ר קל מעורבות נוספות, ובשנת 2004 הוקם גדוד חי"ר קל מעורב ראשון, גדוד "קרקל". במהלך השנים מאז הוקמו ארבעה גדודי חי"ר קל מעורבים, אשר האחרון שבהם הוקם בשנת 2017.

בשנת 2001 החל גם שיבוץ של נשים כלוחמות לוחמה אלקטרונית, ובשנת 2005 החל גם שיבוץ כלוחמות ביחידת "סנפיר" בחיל הים. בשנת 2006 החל שיבוץ של נשים כלוחמות בחיל האיסוף הקרבי (כשמו דאז חיל מודיעין השדה). מספרן בחיל זה גדל מאוד מאז.

החל משנת 2008 שובצו לוחמות בגדוד חילוץ והצלה בפיקוד העורף, ועד לשנת 2012 הורחב שיבוץ לכלל הגדודים בחטיבת החילוץ וההצלה (ארבעה במספר).

גם בשנים האחרונות צה"ל המשיך בהרחבת שיבוץ של נשים כלוחמות. כך, בשנת 2019 שובצו לראשונה נשים כלוחמות בכלי שיט בחיל הים, וכן כלוחמות ביחידות מודיעין ייחודיות (לוחמות "אתגרים").

יצוין, כי שירות נשים בקורס טיס, נ"מ, חובלים, חי"ר קל ואיסוף קרבי החל במתכונת של ניסוי (פיילוט), על מנת להיערך כנדרש לקליטתן, ליצור תנאים ראויים להצלחת שילובן ביחידות בהן טרם שירתו נשים קודם לכן; וכן לאפשר פעולה מדורגת, תוך צבירת ניסיון מעשי והפקת לקחים ביחס לכלל ההיבטים הצריכים לעניין. כך נוהג צה"ל גם ביחס לשילוב נשים כלוחמות טנקים.

בשנים 2017-2018 נערך פיילוט בנושא שילוב נשים כלוחמות בטנקים במשימת הגנת הגבולות. בראשית שנת 2020 החליט הרמטכ"ל להתקדם לשלב הבא בתהליך הבחינה, במסגרת מסלול מקיף ורחב יותר. השלב השני של תהליך הבחינה החל במהלך עבודת הצוות, ועודנו מתנהל.

לאור כל התהליכים שפורטו, החל מאמצע שנות ה-2000 משרתות נשים ברובם המכריע של התפקידים בצבא וכ-86% מכלל התפקידים בצה"ל פתוחים בפניהן.

מספר הלוחמות גדל אף הוא באופן משמעותי לאורך השנים. בשנת 2012 נשים היו כ-3% מסדר כוחות (סד"כ) הלחימה, לעומת כ-17% מסד"כ הלחימה בשנת 2019. משנת 2015 עד לשנת 2020 גדל מספר הלוחמות בשיעור של למעלה מפי שניים וחצי.

לוחמות ומפקדות אף זכו להוקרה על פעילות מבצעית שביצעו. כך, בשנים 2012 ו-2015 ניתנו צל"שים ללוחמות ולמפקדות פלוגה בחי"ר קל, בגין תפקודן בתקריות מבצעיות. צל"ש נוסף ניתן לרופאה גדודית, בשנת 2007, על טיפול בפצועים תחת אש. כמו כן, נשים השתלבו בתפקידי פיקוד ובתפקידים משמעותיים במערך הלוחם: מפקדות גדוד, מפקדות טייסות, מפקדות כלי שיט, רופאה גדודית בגדודי חיל רגלים ועוד. עם השנים, גדל מספר המפקדות הלוחמות המשתלבות בתפקידי פיקוד משמעותיים.

לסיכום, הצוות מצא, כי נשים משרתות ברוב המכריע של התפקידים בצה"ל, ומהוות חלק משמעותי (כחמישית) מסדר הכוחות הלוחם בצה"ל. זאת, בעקבות תהליך מתמשך, במסגרתו שובצו נשים באופן משמעותי ורחב היקף בתפקידי לחימה. כיום משרתות בצה"ל אלפי לוחמות, ובהן מספר הולך וגדל של נשים הממלאות תפקידי פיקוד ותפקידים משמעותיים נוספים במערך הלוחם. תהליך זה מצביע על פוטנציאל התרומה של שיבוץ נשים בתפקידי לחימה למיצוי מיטבי של כוח האדם בצבא.

לצד זאת, נשים טרם שובצו במספר תפקידים, בעיקר בחטיבות חי"ר מתמרנות וביחידות מובחרות ומיוחדות.

ב. בחינות רוחביות שנערכו בצה"ל בעבר

תהליך שילובן של נשים בתפקידי לחימה בצה"ל התנהל משנות ה-90 ואילך באופן מדורג ומתפתח. האפשרות לפתיחת תפקידי לחימה לנשים נבחנה מעת לעת ביחס לתפקידי לחימה פרטניים, ולעתים במתכונת של התנסות ("פיילוט"), ושילובן הורחב בהתאם לבחינות פרטניות שנערכו, תוך שבמשך השנים גדלו מספר תפקידי הלחימה בהם שובצו נשים ומספר הנשים המשרתות כלוחמות.

לצד בחינות והחלטות פרטניות כאמור, נערכו בצה"ל בשני העשורים האחרונים שתי בחינות רוחביות בנושא. טרם תחילת עבודת הצוות, נמצא כי תהליכי בחינה אלו, אשר נערכו לפני שנים רבות, לא היו ממצים דיים ולא הקיפו את כלל ההיבטים של הנושא. כן נמצא כי הם אינם עדכניים וממילא אינם כוללים התייחסות להתפתחויות שחלו לאורך השנים האחרונות בנושא בישראל ובעולם. על רקע זה, בין היתר, הורה הרמטכ"ל על הקמת הצוות המקצועי.

במסגרת תהליך הלמידה שקיים עם תחילת עבודתו, עיין הצוות בסיכומיהן של בחינות אלה.

הבחינה הראשונה בנושא נערכה על-ידי היחידה לפיזיולוגיה צבאית בחיל הרפואה, בשיתוף עם מחלקת הכושר הקרבי ומדור שילוב נשים בזרוע היבשה, והושלמה בחודש פברואר 2004. במסגרת זו נבחנה התאמת 14 מקצועות לחימה לשירות חיילות, בשים לב למאפייניהן הפיזיולוגיים של נשים ולצורך להבטיח את השמירה על בריאותן.

גורמי המקצוע שערכו את אותה הבחינה סברו כי נשים יכולות לשרת בהצלחה ב-9 מתוך 14 המקצועות שבחנו, בכפוף למיון מתאים ובתנאים שפרטו. בחלק מהתפקידים כבר שירתו חיילות בעת שהבחינה נערכה, וניתנו במסגרתה המלצות לטיוב שירותן בהם; באחרים החלו נשים לשרת כלוחמות בהמשך.

ביחס לחמישה מקצועות צבאיים נוספים – לוחם חי"ר, לוחם שריון ושלושה תפקידי לחימה בחיל ההנדסה – נקבע כי ישנה סבירות נמוכה לאפשרות שירות נשים בהם, לאור בחינת הפעולות שיש לבצע במסגרתם, והדרישות הפיזיולוגיות והגופניות בהם. הערכת הבחינה הייתה כי פחות מאחוז אחד מהמיועדות לשירות ביטחון יתאימו בנתונין לנדרש. תפקידים אלה לא נפתחו לשירות נשים, אך יצוין כי בשנים האחרונות נערכת בחינה בעניין שילוב נשים כלוחמות טנקים במשימת הגנת הגבולות, המצויה בשלבים מתקדמים.

בחינה נוספת מסוג שונה נערכה בשנת 2007 על-ידי "הוועדה לעיצוב שירות הנשים בצה"ל בראיית העשור הבא", שמינה ראש אגף כוח האדם דאז, בראשה עמד האלוף (מיל') יהודה שגב (להלן: **ועדת שגב**). ועדת שגב עסקה בנושא שילוב נשים בצה"ל במישור המערכתי הכללי, ולא בחנה באופן קונקרטי את האפשרות לשלב נשים בתפקידים מסוימים על-פי מאפייניהם, על-פי הפעולות והדרישות הפיזיולוגיות הכרוכות בביצועם, ויתר ההיבטים המעשיים הקונקרטיים הצריכים לעניין.

בהתאם לכך, הציגה הוועדה המלצות כלליות בנושא שילוב נשים בצה"ל, מבלי להתייחס לתפקידים קונקרטיים. בין היתר המליצה ועדת שגב על שינוי שיטת מיון הנשים לתפקידים בצה"ל ועל שילוב נשים בכלל תפקידי הלחימה, למעט תפקידים שיאושרו על-ידי הרמטכ"ל, שר הביטחון וועדת החוץ והביטחון של הכנסת ככאלה שעל-פי אופיים ומהותם, לא ניתן לשלב בהם נשים. כן הציעה הוועדה אמות מידה אשר בהתקיימן ניתן יהיה שלא לשלב נשים בתפקיד.

בצד המלצותיה, הכירה ועדת שגב בהיבטים הפיזיולוגיים-רפואיים הכרוכים בשילוב נשים בתפקידי לחימה בכלל, ובצורך להידרש פרטנית לשילוב נשים בתפקידי לחימה בדרג המסתער בפרט. הוועדה המליצה, כי כל החלטה בעניין שילוב חיילות במערך הלחימה תלווה בקביעת מדדים ובליווי גורמי רפואה, אנשי מחקר ומפקד מלווה.

ועדת שגב הבחינה בין שילוב נשים בתפקידים וביחידות לגביהם קיים פוטנציאל גבוה של נשים היכולות לעמוד בדרישות הפיזיולוגיות הנדרשות בהם, כגון תפקידי חי"ר קל, נ"מ ועוד, לבין תפקידים בדרג המסתער. ביחס לתפקידים בדרג המסתער, ציינה ועדת שגב כי פוטנציאל הנשים היכולות לעמוד בכשירויות הנדרשות בהם אינו רב. הוועדה סברה כי נדרש למצוא דרכים לשלב נשים שימצאו מתאימות לכך לשרת כלוחמות ביחידות בדרג המסתער, תוך שמירה על אפקטיביות מבצעית ועמידה בתנאים נוספים, כגון, קיום סף מספרי קריטי של נשים מתאימות.

המלצות ועדת שגב יושמו בחלקן, והן אינן משקפות את מדיניות צה"ל לאורך השנים, ואת עמדת צה"ל ביחס לנושאים שנדונו בוועדה. זאת, בין היתר, לאור חלוף הזמן ונוכח הניסיון שהצטבר מאז שהשלימה הוועדה את עבודתה, ואשר הוועדה לא התייחסה אליו, מטבע הדברים, בהמלצותיה.

מהבחינות שנערכו בעבר, עלה הצורך בעריכת בחינה עדכנית ומקיפה, תוך התייחסות לתפקידים שטרם שובצו בהן נשים, למאפייניהם, ולכלל ההיבטים הצריכים לעניין. כן עלה, כי במסגרת בחינות אלה שנעשו בעבר, הוערך כי פוטנציאל שילובן של נשים בתפקידים העיקריים בהם טרם שולבו – חי"ר מתמרן ויחידות מיוחדות ומובחרות – נמוך.

ג. שירות לוחמות בצה"ל – מידע ונתונים

במסגרת עבודתו, בחן הצוות מידע ונתונים ביחס לניסיון שנצבר בצה"ל ביחס לשירות נשים בתפקידי לחימה. המידע והנתונים שנאספו התמקדו בשירות נשים כלוחמות בתותחנים, במערך ההגנה האווירית, בפיקוד העורף ובחי"ר גבולות. בתפקידים אלה שירתו לוחמות רבות, לאורך זמן, באופן המאפשר איסוף נתונים והסקת מסקנות מהם.

המידע ביחס לשירות בתפקידים אלה נמצא כרלוונטי לסוגיות אותן בחן הצוות, הן על מנת ללמוד מאופן השילוב של נשים בתפקידים שבהם לא שירתו קודם לכן, והן בשל העובדה שהם תפקידים הכרוכים במאמצים פיזיים לאורך זמן. לצד זאת, בעת בחינת המידע והנתונים, הצוות הביא בחשבון גם כי קיים שוני מהותי בין תפקידים אלה לבין תפקידים ביחידות מתמרנות, בעיקר בכל הנוגע לדרישות המבצעיות והפיזיולוגיות, לגביו יפורט בהמשך.

המידע שנאסף כלל נתונים ביחס למסלול השירות של לוחמות והתפתחויות שחלו בו במהלך השנים, אשר התקבל בין היתר מבעלי תפקידים ששירתו במערך הגנת הגבולות, בהם מפקדים שעמדו בראש חיל הגנת הגבולות בשנים הרלוונטיות. נתוני בדיקה שנעשתה בחיל הרפואה ביחס לשיעור פציעות "שימוש יתר" בקרב לוחמות שהתגייסו לצה"ל משנת 2000 עד לשנת 2020, ובהשוואה ללוחמים גברים בחי"ר מתמרן, חיל שריון וחיל מודיעין בשנים 2005-2013, באמצעות אלגוריתם זיהוי פציעות "שימוש יתר" שפותח בחיל, ובהסתמך על המידע המתועד ברשומות הרפואיות של צה"ל; ונתונים מתוך סקירה שנערכה בשנת 2019 ביחס לשכיחות שברי מאמץ בשנים 2014-2017 במספר יחידות לוחמות מעורבות בצה"ל.

מהמידע שנאסף עלה, כי נשים השתלבו בהצלחה בתפקידי הלחימה שלגביהם נאסף מידע, והן עומדות בדרישות המבצעיות של תפקידים אלה. כפועל יוצא מכך, הורחב באופן ניכר מספר הלוחמות המשרתות בהם.

כן עלה כי בשנות ה-2000, כאשר החל שיבוץ של נשים בתפקידי לחימה בחי"ר גבולות, הן עברו הכשרה הדומה להכשרה של לוחמים גברים בחטיבות מתמרנות. בשנים אלה, שיעור הפציעות בקרב לוחמות היה גבוה במיוחד.

במהלך השנים חלו שינויים במסלול ההכשרה והשירות של לוחמות ובהיבטים נוספים. חלו שינויים בדרישות התפקיד, התאמות בסרגל המאמצים וסרגל הכח והתקיימו תהליכי למידה ושיפור בתחום הרפואה המונעת והתייחסות לגורמי סיכון לפציעות בהכשרה (חיזוק שירותי הרפואה, מענה תזונתי ועוד), בשים לב לדרישות הפיזיולוגיות הייחודיות של החיילות. במהלך השנים, לאחר שינויים ותהליכים אלה, חל פיחות משמעותי בשיעורי הנשר והפציעות.

לבסוף, עלה כי גם לאחר שחל פיחות בשיעור הפציעות והנשר, נותרו שכיחות הפציעות בקרב לוחמות, והנשר שלהן כתוצאה מכך, גבוה יותר מהשיעור בקרב לוחמים. כך לדוגמה, שכיחות שברי המאמץ בקרב נשים גבוהה פי 2-3 בהשוואה לגברים המשרתים באותה יחידה.

מהניסיון המצטבר ומהמחקרים שנערכו בעניין שירות לוחמות בצה"ל, עלה כי שיבוץ בתפקידי לחימה בעלי דרישות פיזיולוגיות עצימות ללא קיום הליך מושכל עשוי להוביל לשיעור פציעות ונשר משמעותי ולפגוע ביכולת להכשיר את המסגרת הלוחמת כנדרש ולעמוד בדרישות המבצעיות, וכן לפגיעה בבריאות הלוחמות.

לפיכך, מצא הצוות כי קיימת חשיבות רבה לתהליכי הכנה מקצועיים וליישום מושכל של הידע שנצבר עד כה ושל התובנות שהתגבשו לגבי הכשרת לוחמות בצה"ל, ביחס לשיבוץ של נשים בתפקידי לחימה נוספים.

בצד זאת, הצוות הצביע על הפוטנציאל של הליך מושכל, תוך התאמות, מעקב ולמידה, לאפשר ניהול סיכונים הולם של סיכונים לפציעות, להצלחה של נשים במילוי תפקידים עצימים, לצמצום פציעות ונשר, ובכך למיצוי מיטבי של כוח האדם בצה"ל.

ד. שירות נשים בתפקידי לחימה בצבאות זרים

במסגרת עבודת הצוות, נאסף מידע בדבר ניסיונם של צבאות זרים בשיבוץ נשים, ובראש ובראשונה הכוחות המזוינים של ארה"ב ונאט"ו.

זאת, בין היתר, על בסיס דוח שהוגש מטעם צבא ארה"ב לקונגרס בדבר שילוב לוחמות בתפקידי צבא היבשה; דוח שערך מכון מחקר לסיכום חמש שנים לפתיחת תפקידי הלחימה הקרקעיים והכוחות המיוחדים לשירות נשים בארה"ב; מידע שנמסר בכנס שנערך על-ידי צבא ארה"ב לציון מועד זה; ומידע רב נוסף בו עיין הצוות, ובכלל זה מידע שהתקבל מצבא ארה"ב וכן דוחות ומחקרים שאליהם הפנו גורמים אזרחיים שנשמעו בפני הצוות.

מהמידע שנאסף עלה כי עד לשנים האחרונות, במרבית הצבאות המערביים נשים לא שולבו בתפקידי לחימה קדמיים. בשנים האחרונות, התקיימו תהליכים שונים בצבאות אלה, אשר בעקבותיהם הורחב שילוב הנשים בתפקידי השונים.

כך, בארה"ב, בשנת 1994 נקבע כי נשים יוכלו להשתבץ בכלל התפקידי, למעט תפקידי קדמיים הכרוכים במעורבות ישירה בלחימה (לפני כן הוגבל שיבוץ של נשים בתפקידי הכרוכים בסיכון). בשנת 2013 הנחה מזכיר ההגנה את זרועות הצבא להיערך לביטול מגבלה זו, החל משנת 2016. בשנת 2016 המגבלה בוטלה וזרועות הצבא הונחו ליישם תוכניות לשילוב נשים בכלל התפקידי בהם.

תכניות השילוב שגובשו בצבא ארה"ב, ובייחוד בצבא היבשה בו מרבית היחידות הלוחמות המתמרנות, היו תוכניות הדרגתיות, ששיבוץ נשים בפועל מכוחן החל לאחר פרק זמן ממועד תחילתן. בין היתר, נקבע עקרון של שיבוץ מפקדות תחילה, כך שטרם שיבוץ של לוחמות ביחידה מסוימת, שובצו בה, בשלב ראשון, קצינות בלבד. לאחר ששובצו קצינות בתפקידי, ובחלוף מספר שנים מההחלטה על פתיחתם, החל גם שיבוץ של לוחמות בתפקידי שנתחו. ביחס לתפקידי ביחידות לוחמות מיוחדות ומובחרות, נערכה בצבא ארה"ב תוכנית נפרדת, אשר מימושה החל פרק זמן לאחר תחילת שילוב הנשים בתפקידי לחימה.

שיבוץ של נשים בשנים האחרונות בכלל תפקידי הלחימה אושרה בכפוף לעמידתן בדרישות תפקיד והכשרה זהים לגברים ובכלל זה מבחנים גופניים בכניסה לתפקיד ובמהלך ההכשרה, הנחשבת כממיינת (זאת נוסף על ספים גופניים בעת הגיוס, השונים במקצת בין גברים לנשים, אך משקפים דרישה דומה ביחס להרכב גוף ויחס מסת שריר רזה-שומן, תוך התחשבות בהבדלים בהרכב הגוף בין גברים לנשים).

פתיחת תפקידי הלחימה לשירות נשים נעשתה במסגרת החלטת מדיניות, שלא כללה מודל תומך, המתייחס ליכולתן הפיזיולוגית של נשים, להבדלים ביניהן לבין גברים, ולהשלכות על יכולתן לבצע משימות לחימה, בדגש על כאלה שבמהותן תמרון רגלי ממושך, הכולל נשיאת משא-גב כבד, ועל הסיכון לפציעות בעקבות שילובן בתפקידי לחימה.

בבריטניה נהג במשך שנים ארוכות כלל לפיו נשים לא ישולבו בתפקידי לחימה ביבשה, המוגדרים כתפקידי קדמיים הנדרשים לפעול אל מול פני אויב. בשנים 2002 ו-2010 נערכו בחינות מקיפות, שבסיומן הוחלט להותיר מגבלה זו על כנה. לאחר בחינות נוספות שנערכו בשנים 2014 ו-2016, נמצאה היתכנות לשילוב נשים בתפקידי קדמיים, על אף האתגרים הכרוכים בכך. בחודש יוני 2016 הוחלט להסיר את המגבלה על שילוב נשים בתפקידי לחימה קדמיים ביבשה; בצד זאת, פתיחת התפקידי נעשתה באופן הדרגתי.

באוסטרליה הוחלט בשנת 2011 על ביטול ההגבלות על שיבוץ נשים בתפקידי לחימה, בתוך חמש שנים, ובשנת 2013 נשים החלו לשרת בתפקידי לחימה. בשנת 2016 נפתחה בפני נשים האפשרות להתגייס לכל התפקידים בצבא, ובכלל זאת לתפקידים ביחידות המיוחדות.

בעת האחרונה, פורסמו מחקרים בדבר הניסיון שנצבר בשנים בצבא ארה"ב והתובנות שעלו ממנו. הצוות למד מחקרים אלה ובפרט את הממצאים בדבר שילוב נשים בתפקידי לחימה. בין היתר צוין בהם, כי נדרש להמשיך את הבחינה לאור הניסיון המוגבל שנצבר עד כה.

מהנתונים שפורסמו ביחס לשילוב נשים בפועל כלוחמות בצבא ארה"ב עלה, כי הלכה למעשה שירות הנשים בתפקידי לחימה מאז פתיחתם הוא בהיקפים קטנים מאד. זאת, על רקע בקשות מועטות של נשים לשרת בתפקידי לחימה, ובשל אחוזי מעבר נמוכים של תנאי הסף לקבלה לתפקידים, ואחוזי נשר גבוהים במהלך ההכשרה.

כך, מספר הנשים המשרתות בתפקידי לחימה בצבא ארה"ב בסך הכל, עמד באוקטובר 2019 על 650 נשים בלבד בצבא היבשה, לרבות בתפקידי לחימה שבצה"ל משרתות בהם זה מכבר נשים בהיקף ניכר, כגון, לוחמות תותחנים. בחיל הנחתים השתלבו כ-231 קצינות וחילות בתפקידי לחימה (נכון לשנת 2019) ובאופן כללי משרתות בו נשים בשיעור נמוך. בחיל האוויר ובחיל הים לא חל שינוי משמעותי בהיקף הנשים המשרתות בצבא בעקבות פתיחת תפקידי הלחימה, ומרבית התפקידים שנפתחו לראשונה לשירות נשים אינם בחילות אלה.

בהתאם למסמכים שפורסמו בארה"ב, עלה כי מספר מועט יחסית של נשים מעוניינות לשרת בתפקידי לחימה, וכן כי הדרישות הפיזיות לשם ביצוע תפקידים אלה הן גבוהות, וכתוצאה מכך, קיים שיעור נשר גבוה מאד של נשים ביחס לתפקידים אלה, חלק ניכר ממנו במהלך ההכשרה הראשונית לתפקידים.

כך לדוגמה, עלה כי אחוז הנשר בקרב נשים עומד על כ-49% נשר בתפקידי הלחימה בחי"ר וכ-72% נשר בתפקידי הלחימה בשריון.

עוד עלה, כי שיעור הפציעות בקרב נשים בצבא בארה"ב גבוה פי 2 בהשוואה לשיעור הפציעות בקרב גברים, וכי הסיכון שלהן לפתח שברי מאמץ גבוה פי 3.6 לעומת גברים.

מלבד המידע האמור, עיין הצוות במידע נוסף שפורסם ביחס לפציעות בקרב נשים בלחימה בצבאות זרים ומאפייניהן; ביחס להיבטי תזונה ומדדי גוף; ביחס לצידוד אישי והיבטים נוספים; וכן למידע מקיף ביחס להליכי המיון הגופניים והתעסוקתיים בצבאות זרים.

הצוות מצא עוד כי קיימים מספר הבדלים מהותיים בין צה"ל לצבאות הזרים, ובייחוד ביחס לצבא ארה"ב, בגינם יש להיזהר בהסקת המסקנות הישירות לשילוב נשים בתפקידי לחימה בצה"ל, משילובן של נשים בצבאות זרים.

ראשית, בצבאות הזרים הרלוונטיים השירות הוא התנדבותי, והגיל הממוצע של המשרתים גבוה יותר, לעיתים באופן משמעותי, מהגיל בצה"ל. הדבר משפיע הן על המאפיינים הפיזיולוגיים של המשרתים, והן על תפיסת האחריות הרפואית של הצבא כלפי המשרתים בו. כך, למשל, בצבא ארה"ב, על מרכיביו, ניתנת ככלל הזדמנות לכל משרת העומד במיון הנדרש להתגייס לשירות בתפקידי לחימה.

הניסיון מלמד, כי במסגרת תנאים אלה, שיעורי הפציעות והנשר אצל נשים גבוהים. תפיסת צה"ל, שהוא צבא עם המבוסס על גיוס חובה, שנהוג בו גיוס כללי בגיל 18, היא של אחריות רפואית מוגברת כלפי

המשרתים המכתיבה תפיסה על פיה יש לצמצם עד כמה שניתן את הסיכוי לפגיעה כאשר הסיכוי לה משמעותי.

כמו כן, מסלול ההכשרה לתפקידי הלחימה שונה בצה"ל ובצבא ארה"ב. בארה"ב, מסלול ההכשרה ממושך והוא ממייך את המשרתים לכל אורכו. למעשה, החיילים משרתים משך שירות קרבי ארוך, כתנאי מקדים למיון ליחידות מובחרות. ואילו בצה"ל ההכשרה מתחילה כאשר החייל בגיל צעיר, היא נעשית במקרים רבים ללא הכנה משמעותית, ומשכה קצר יחסית (כ-30 שבועות ביחידות החי"ר המתמרחן וכ-60 ביחידות מובחרות).

לבסוף, נשים שולבו בצבאות זרים מרכזיים במשך תקופה קצרה ובהיקף קטן, בתפקידים שאינם בהכרח מקבילים לתפקידי הלחימה בצה"ל. בתוך כך, יובהר כי הגדרת תפקידים קדמיים בחלק מהצבאות הזרים כוללת תפקידים שבצה"ל אינם מוגדרים כתפקידי לחימה. ביחס ליחידות עילית, שולבו נשים בודדות בלבד. בשל קוטר המדגם ומספר השנים הקטן בו נערך השילוב, יש קושי לגבש מסקנות על בסיסו.

לסיכום, הצוות מצא כי מספר צבאות זרים מרכזיים הגדירו בשנים האחרונות את כלל תפקידי הלחימה כפתוחים לשירות נשים.

חלק מהנשים השלימו בהצלחה את ההכשרה ושובצו בתפקידי לחימה במערכים שאינם מערכי מבצעים מיוחדים. מספרן הכולל של הנשים שהשתלבו בתפקידי לחימה אינו גבוה. כמו כן, נשים ששולבו בתפקידי לחימה סבלו מפגיעות בשיעור גבוה וחריג, ומאחוזי נשר גבוהים מאד.

ביחס ליחידות מיוחדות ומובחרות, נשים מעטות עמדו בדרישות המיון, ורק במקרים ספורים נשים עמדו בהצלחה בהכשרה לתפקיד בהן.

הצוות מצא כי ניתן ללמוד באופן מוגבל מהנעשה בצבאות זרים, בשל הבדלים מהותיים בין צה"ל לבין צבאות אלה, והשירות בהם.

כמו כן, הצוות מצא כי קיים קושי בהתבססות על הניסיון בצבאות אלה, המתייחס לשנים ספורות ולהיקף קטן של מתגייסות לתפקידי לחימה בפועל.

מאפיינים פיזיולוגיים ייחודיים לנשים

על-מנת לבחון את אפשרות שיבוצן של נשים בתפקידי לחימה נוספים נדרש הצוות לבחון את מאפייניהן הפיזיולוגיים של נשים, לרבות ההבדלים הפיזיולוגיים בין גברים לנשים, ואת ההשפעה שלהם על היכולת לעמוד בנדרש בתפקידים אלה.

לשם כך נערכה על-ידי חיל הרפואה, שהופקד על צוות המשנה בתחום הפיזיולוגיה, סקירה מקיפה של הספרות המחקרית הקיימת ביחס למאפיינים הפיזיולוגיים הייחודיים לנשים, וכן בחן את המידע הקיים בנוגע להשפעתם של מאפיינים פיזיולוגיים אלה על ביצוע משימות מבצעיות-צבאיות, לרבות מחקרים שבוצעו בצבא ארה"ב ביחס להשפעה המגדרית על ביצועים במבחני כח ובמבחנים אירוביים מבוססי פעילות מבצעית עצימה.

מבחינה זו עלה כי לנשים מאפיינים פיזיולוגיים המשפיעים על יכולתן לבצע מאמצים עצימים, מן הסוג הנדרש בתפקידי לחימה, הן בהיבט יכולת הביצוע והן בהיבט הסיכון לפגיעות. בהקשר זה, מצא הצוות

כי, בממוצע, קיימים הבדלים פיזיולוגיים משמעותיים בין נשים לגברים. בין היתר, גובה הממוצע של נשים נמוך מהגובה הממוצע של גברים ב 25%-15%; המשקל הממוצע של נשים נמוך יותר; לנשים מסת שריר נמוכה יותר משל גברים (בכ-33% בערכים מוחלטים, ובכ-6%-10 יחסית למשקל הגוף), ואחוז שומן גבוה יותר (ב-70%-100%); בממוצע, לנשים יכולת נמוכה יותר להפעיל כוח, בפלג הגוף העליון (בכ-45%-55% בערכים מוחלטים, וכ-30%-40% ביחס למשקל הגוף) והתחתון (בכ-30%-40% בערכים מוחלטים, ו-10%-25% יחסית למשקל הגוף), מאשר גברים; לנשים יכולת אירובית ממוצעת נמוכה משל גברים (בכ-33%-45%, בערכים מוחלטים, ובכ-20% יחסית למשקל הגוף), ועוד.

עוד נמצא כי על פי מחקרים שנערכו, המאפיינים הפיזיולוגיים של נשים משפיעים על יכולת הפיתוח של כוח מרבי, על פוטנציאל היכולת לרכוש כושר גופני וצבאי, ועל היכולת לשרת בתפקידי לחימה.

על פי המחקרים, בממוצע, גברים הם בעלי יתרון ברוב המשתנים הפיזיולוגיים והאנתרופומטריים לעומת נשים, ועל כן, בעלי יכולת ומדדי ביצוע גבוהים יותר של משימות המאופיינות בתנועה רגלית ממושכת תוך נשיאת משא-גב במשקל כבד.

כמו כן, נשים בעלות נתונים פיזיולוגיים יוצאי דופן (קבוצת ה"עלית" מבחינת היכולות הפיזיולוגיות), הן לרוב בעלות נתונים המקבילים לגברים בעלי נתונים פיזיולוגיים הנעים סביב הממוצע; וככלל, ההיתכנות לכך שיימצאו נשים בעלות נתונים פיזיולוגיים לקבוצת הגברים בעלת הנתונים הגבוהים ביותר נמוכה מאד. ביטוי מוחשי לכך ניתן למצוא למשל בעולם הספורט, שבו השיאים של ספורטאיות עילית, אינם משתווים, ככלל, לשיאים של ספורטאי עילית.

לצד זאת, ייתכנו מקרים בהם נשים תהיינה בעלות יכולת פיזיולוגית דומה או עדיפה לחלק מהגברים. ואולם, כאמור, על-פי הנתונים שבחן הצוות, בממוצע, היכולות הפיזיות בהיבטים הרלוונטיים לביצוע תפקידי לחימה, נמוכות באופן משמעותי אצל נשים ביחס לגברים.

כך, מרבית הנשים הן בעלות נתונים המצביעים על יכולת פיזיולוגית שאינה מתאימה לביצוע מאמצים בעצימות הנדרשת בתפקידי לחימה, בדגש על תפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות וביחידות המיוחדות והמובחרות, או שמעמידה אותן בסיכון גבוה לפציעות אם יידרשו לעמוד במאמצים הכרוכים בביצוע תפקידים כאמור.

עוד נמצא כי על פי מחקרים שנערכו, ניתן לצמצם חלק מההבדלים המגדריים המשפיעים על היכולת לבצע משימות מבצעיות בעוד שחלק מהמשתנים אינם ניתנים לשיפור כאמור. לדוגמה, משתנים מסוימים, המושפעים מהנתונים הפיזיולוגיים, כגון היכולת להרים משא כבד, ניתנים לשיפור באמצעות אימון; ואילו משתנים אחרים, כגון גובה, אינם ניתנים לשיפור. מכאן, כי ביחס למשתנים אלה, ייוותר פער בין גברים לנשים, בממוצע. בייחוד, להבדלים הפיזיולוגיים השפעה על יכולתן של נשים לבצע פעילות מבצעית-צבאית הכוללת נשיאת משקלים, ועל הסיכון לפציעות כתוצאה מהשתתפות באימונים ובפעילות צבאית, על רקע עומס, מאמצים עצימים ונשיאת משקל.

על רקע האמור, בחן הצוות מהם ההבדלים הפיזיולוגיים המרכזיים הרלוונטיים לביצוע תפקידי לחימה. בתום בחינה זו, נמצא כי בעת בחינת שילוב של נשים בתפקידי לחימה, יש להידרש להיבטים הפיזיולוגיים הבאים, בהם קיימים הבדלים בין נשים לגברים: מידות גוף (גובה, ומשקל); הרכב גוף (מסת גוף רזה ומסת השומן); כושר גופני (יכולת אירובית מרבית); כח שרירי; היבטים המושפעים מתזונה (חסרים תזונתיים, למשל אנמיה על רקע חסר בברזל, חסר בויטמין D וסידן); סדירות וסת (על רקע היבטי הרכב גוף, תזונה, מאמץ גופני וכיו"ב).

לסיכום, הצוות מצא כי לנשים מאפיינים פיזיולוגיים ייחודיים המשליכים על יכולתן לבצע מאמצים עצימים, מן הסוג הנדרש בתפקידי לחימה, הן בהיבט יכולת הביצוע והן בהיבט הסיכון לפציעות. בהקשר זה, מצא הצוות כי, בממוצע, קיימים הבדלים פיזיולוגיים משמעותיים בין נשים לגברים.

כמו כן, מצא הצוות כי תיתכן קבוצת נשים בעלות יכולות יוצאות דופן, אשר תוכלנה לבצע משימות עצימות באופן דומה לביצוע של חלק מהגברים (בעלי יכולות ממוצעות ביחס לגברים); לצד זאת, מספר הנשים בעלות יכולות המקבילות לביצועים של גברים בעלי נתונים פיזיולוגיים גבוהים במיוחד, נמוך מאד, ובחלק המקרים ייתכן שלא ימצאו כלל נשים בעלות נתונים מתאימים.

לאור כל האמור לעיל, לעמדת הצוות, בחינת אפשרות שיבוצן של נשים בתפקידי לחימה נוספים מעבר לתפקידים בהם הן משרתות כיום צריכה להיערך, בראש ובראשונה, על בסיס ניתוח של יכולתן הפיזיולוגית לעמוד בדרישות המבצעיות של אותם תפקידים, תוך שמירה על בריאותן וניהול סיכונים הולם של הסיכון לפציעה אצל נשים. הצוות הצביע, כאמור, בהתבסס על המחקרים והמידע אותם בחן, על ההיבטים הפיזיולוגיים שיש להידרש להם לצורך כך.

הדרישות המקצועיות בשדה הקרב

היבט מרכזי שנבחן בעבודת הצוות הוא הדרישות המקצועיות בשדה הקרב.

ביחס לכל תפקיד לחימה בצה"ל מוגדרות דרישות שעל המשרתים בו לעמוד בהן. דרישות אלה מתייחסות לכשירות הנדרשת מהלוחם בתום הכשרתו, ולאורך שירותו. הדרישות מלוּחם במהלך הכשרתו ומסלול ההכשרה נקבעים במטרה להביאו לעמידה בדרישות אלה בסיומה.

בצה"ל נערכה בשנים האחרונות עבודת מטה סדורה להגדרה ולתיקוף של דרישות כושר הלחימה בהן על לוחמים לעמוד, שתוצריה אושרו על-ידי הרמטכ"ל ומיושמים ביחידות הלוחמות בצה"ל בפועל – עמ"ט כושר הלחימה האישי. בנוסף, צה"ל קבע את המבנה והארגון לקרב של היחידות הלוחמות, ואת אמצעי הלחימה והציוד שעל לוחמים לשאת.

הצוות מצא כי דרישות אלה נקבעו בהתאם לנדרש מלוחמים בשגרה, בלחימה ובמלחמה, כפועל יוצא מהכשירות הנדרשת מצה"ל ויחידותיו, אל מול תרחישי הייחוס, על פי צרכים מבצעיים ואמות מידה מקצועיות.

הצוות מצא, כי לא ניתן להפחית מדרישות אלה, אשר נקבעו בתהליך מקצועי, סדור ועדכני, ומבטאות את הנדרש על מנת להבטיח את האפקטיביות המבצעית של צה"ל ולאפשר עמידה במשימותיו.

לפיכך, לעמדת הצוות, על ההחלטה בשאלת שיבוצן של נשים בתפקידי לחימה נוספים מעבר לתפקידים בהן משרתות נשים כיום, להיגזר מהיכולת לעמוד בסף הנדרש כיום מלוחמים באותו התפקיד. כלומר, בכפוף לעמידה בסף אחיד שנקבע על פי דרישות התפקיד ולא על-פי מגדר. זאת, כיוון שהסף הקיים נקבע לאור צרכי הלחימה, ולא ניתן לקבוע סף שונה לגברים ולנשים.

הצוות עמד, בין היתר, על תרחיש הייחוס המבצעי, על דרישות כושר הלחימה האישי, על הארגון לקרב של היחידות הלוחמות, על דרישות נשיאת המשקל בחי"ר מתמרן ועל נתונים מבצעיים נוספים. פרטים בנושאים אלה לא יובאו בתמצית זו, אך ניתן לציין כי, במסגרת עבודת הצוות נמצא כי על לוחם חי"ר להיות מצויד בציוד בסיסי שמשקלו 37 ק"ג לפחות, ובמקרה בו נדרש לוחם לשאת אמצעים נוספים ("פק"לי"), יתווסף משקלם למשקל הציוד הבסיסי. כן נמצא כי במחלקות חי"ר מתמרן רובם ככולם של

הלוחמים נדרשים לשאת פק"לים נוספים, כך שהמשקל הממוצע שנושא חייל במחלקה זו עומד על כ- 50-40 ק"ג. ביחידות מיוחדות ומובחרות נדרשים החיילים לשאת אמצעי לחימה וציוד במשקל גבוה יותר, וחלקם במשקל גבוה הרבה יותר.

כן מצא הצוות כי בתוך המסגרת הלוחמת – הן ביחידות החי"ר והן ביחידות המיוחדות – נדרשת ורסטיליות וחליפיות (וכך גם בין מסגרות לוחמות). דרישה זו היא ביסוד הדרישות המבצעיות בשדה הקרב, והכרחית להצלחת הכוח הלוחם במשימתו ובהתמודדות עם האתגרים העומדים בפניו. משמעות הדבר היא, שהדרישות המבצעיות מחייבות כי לוחם יהיה מסוגל להחליף את חבריו בתפקידם, תוך נשיאת הציוד האישי והפק"לים הנדרשים בתפקיד שלהם, במקרה של צורך מבצעי.

לצד האמור, בחטיבת החי"ר קיימות שתי מחלקות, שבהתאם לייעוד הספציפי שלהן, ככלל, הלוחמים בהם אינם נדרשים לשאת אמצעי לחימה וציוד מעבר לציוד הבסיסי ואשר מסתייעות בכלים רכובים, באופן אשר יכול לעתים להקל על המאמצים העצימים הנדרשים מהלוחמים בהן.

לבסוף, הצוות בחן את הלקחים שניתן להפיק משירות לוחמות בחי"ר גבולות לעניין שירות לוחמות בתפקידים בחי"ר המתמרן. בהקשר זה נמצא, כי ניתן ללמוד מהניסיון המצטבר בחי"ר גבולות בהיבטים שונים, כגון, השפעתן של דרישות מבצעיות ומסלול הכשרה לצמצום פציעות ונשר, ופציעות שכיחות בקרב לוחמות ושיעורן ודרכים לצמצומן, וכי הדבר עשוי לסייע אף בבחינת שאלת שיבוצן של נשים בחי"ר מתמרן. לצד זאת, הצוות מצא כי קיימים הבדלים מהותיים בין מתאר הלחימה בחי"ר גבולות לבין מתאר הלחימה בחי"ר מתמרן, בגינם קיים הבדל מהותי בין המערכים גם בדרישות המבצעיות, וכפועל יוצא מכך, בדרישות כושר הלחימה האישי וכושר הלחימה של המסגרת.

הצוות מצא גם כי מההבדלים בין מתאר הפעילות והדרישות המבצעיות של יחידות החי"ר המתמרנות ליחידות חי"ר הגנת גבולות, נובעים גם הבדלים מסוימים ביחס למאפייני השירות של לוחמות לצד לוחמים. כך, שירות של לוחמות לצד לוחמים, במסגרת יחידות שבהן נדרשים כלל הלוחמות והלוחמים לשהות יחד, בצפיפות ובתנאים מבצעיים שאינם מאפשרים פרטיות מינימאלית, לפרקי זמן ממושכים מעלה היבטים חברתיים, תרבותיים ואחרים. זאת, גם בשים לב לכך שצה"ל הוא צבא עם המושתת על שירות חובה. נוכח החלטת הצוות למקד את בחינתו בהיבטים צבאיים מקצועיים ופיזיולוגיים, ובשים לב לממצאיו ומסקנותיו, היבטים אלה לא היו בעלי משקל מרכזי בגיבוש המלצות הצוות. יחד עם זאת, הצוות סבור כי לא ניתן להתעלם מהם, ועל כן, מצא לנכון להתייחס אליהם בקצרה במסגרת סיכום עבודתו.

הערכת יכולתן של נשים לעמוד בדרישות המבצעיות – מודל תיאורטי

לאחר שהצוות ניתח את ההבדלים הפיזיולוגיים בין נשים לגברים, ואת הדרישות הפיזיולוגיות-מבצעיות בתפקידי הלחימה בהם טרם שולבו נשים, ביקש הצוות לבחון אילו מאפיינים יאפשרו לנשים לעמוד בדרישות המבצעיות-מקצועיות בתפקידי לחימה, בהתאם לדרישות כושר הלחימה האישי, תוך שמירה על בריאותן.

בחינה זו התבססה על מספר שיקולים מרכזיים. ראשית, הדרישות המבצעיות-תפקודיות המחייבות לוחמים בצה"ל. שנית, ההבדלים הפיזיולוגיים בין גברים לנשים, המשפיעים על יכולותיהן של נשים לעמוד במשימה הצבאית במידת הצלחה הזוהה לגברים. שלישית, הניסיון המצטבר בצה"ל ובצבאות זרים, המלמדים כי שילוב נשים בתפקידי לחימה במתכונת זוהה לגברים, גורמים לאחוזי נשר ופציעות

גבוהים של הלוחמות בהשוואה ללוחמים. רביעית, הרצון והמחויבות של צה"ל לשמור על בריאות הלוחמות ובה בעת לבצע את משימותיו.

במסגרת הבחינה שערך הצוות, לא נמצא מודל קיים שכבר פותח, אשר מאפשר לערוך בחינה מסוג זה.

על כן, וכחלק מרכזי ומשמעותי בעבודת הצוות, פיתחו הגורמים המקצועיים בצוות מודל תיאורטי חדש, באמצעותו ניתן להעריך על-פי נתונים הפיזיולוגיים של חיילת בתחילת הכשרתה לתפקיד לחימה, את יכולתה לעמוד בדרישות התפקיד בתום הכשרתה, וזאת תוך הימנעות מפציעות חמורות או בהיקף חריג, לשם שמירה על בריאותה. מודל זה יוצג להלן.

המשוואה הפיזיולוגית

השיקולים שצוינו לעיל תורגמו לכדי נוסחה פיזיולוגית, שמטרתה לבחון את המאפיינים הפיזיולוגיים הנדרשים להתקיים בנשים. בבסיס הנוסחה הפיזיולוגית עומד תרגום מאפייני התפקיד והדרישות המבצעיות כפי שהוגדרו בכושר הלחימה האישי בהתאם לנוסחה הבאה:

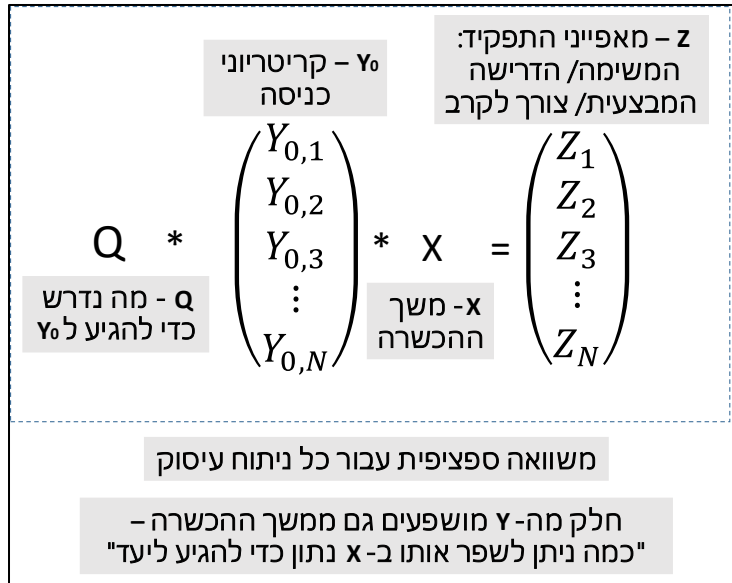
הסף הנדרש למלחמה (Z) – הרף (הזהה) בו על לוחמים ולוחמות לעמוד בסיום ההכשרה. הרף מבטא את דרישות כושר הלחימה האישי, את כושר הלחימה בתפקיד ומאפיינים ייחודיים נוספים של התפקיד שנבחן, ככל שישנם, והוא זהה לגברים ולנשים, שכן הוא נגזר מדרישות המשימה, עליהן לא ניתן להתפשר.

משך ההכשרה (X) – משך ההכשרה הוא נתון שיש לקחת בחשבון בעת קביעת תנאי הסף לתחילת ההכשרה, שכן, כפי שהובא בהרחבה לעיל, חלק מהמשתנים הפיזיולוגיים של הלוחמים והלוחמות עשויים להשתפר במהלכה.

נקודת הפתיחה (Y_0) – מאפיינים פיזיולוגיים-תפקודיים שנדרשים להתקיים בנשים בעת תחילת ההכשרה לתפקידי לחימה, המהווים רף מינימלי שיאפשר להן לעמוד בדרישות המבצעיות-תפקודיות עם תום ההכשרה.

ניתוח העיסוק שיובא בפרק זה התמקד בתרגום הדרישות המבצעיות, הסף הנדרש ללחימה ולמלחמה (Z) ביחס לכל תפקיד על-פי מאפייניו הייחודיים, וזאת תוך התחשבות במשך ההכשרה (X) למאפיינים הנדרשים להתקיים בתחילת ההכשרה הנוגעים למשתנים פיזיולוגיים רלוונטיים שנבחנו כחלק מעבודת הצוות.

המשוואה מאפשרת לחזות את המאפיינים הפיזיולוגיים-תפקודיים שנדרשים להתקיים בנשים ביחס לכל תפקיד על-פי מאפייניו הייחודיים ודרישותיו המקצועיות:

יודגש כי הנוסחה שפותחה במסגרת עבודת הצוות היא תאורטית, ויישומה טרם נבחן באופן מעשי.

הגדרת המאפיינים הפיזיולוגיים-תפקודיים

הגדרת המשתנים הפיזיולוגיים נעשתה בהתאם לממצאים שעלו בסקרי הספרות, לניתוח הנתונים הנוגעים לשילוב לוחמות בצה"ל, לחוות דעת מומחים ולניתוח העיסוק של התפקידים השונים, עליו יפורט בהרחבה להלן.

המשתנים הפיזיולוגיים שהוגדרו התבססו על מדדי גוף ומדדי ביצוע. עבור כל תפקיד יש לקבוע מדדי גוף ומדדי ביצוע רלוונטיים. לדוגמה:

- א. מסת גוף W
- ב. גובה H
- ג. הרכב הגוף (אחוז שומן ומסת גוף רזה) – %Fat, Lean body mass (LBM)
- ד. צריכת חמצן מרבית (צח"מ, מדד המעיד על יכולת אירובית מרבית) VO_2max
- ה. מרכיבי כח P
- ו. קריטריונים הנוגעים למיון הרפואי (לדוג': פרופיל רפואי, סקר אנמיה, סדירות הווסת החודשי ועוד).

יצוין, כי המשתנים הפיזיולוגיים שהוגדרו מתאימים לבחינת מרבית תפקידי הלחימה, אך ייתכנו תפקידים בעלי מאפיינים ייחודיים שלגביהם יהיה צורך בעריכת בבחינה משתנים פיזיולוגיים אחרים.

ממשתנים פיזיולוגיים אלו, נגזרה הנוסחה לקביעת המאפיינים הפיזיולוגיים-תפקודיים שעל נשים לעמוד בהם בתחילת ההכשרה (Y_0), לדוגמה:

$$Y(0) = W * H * \%Fat * VO2max * P$$

הנוסחה מוצגת באופן זה לשם הפשטות, ולא נערכת במסגרתה פעולה חשבונית של כפל. משמעותה, כי ביחס לכל תפקיד, ניתן להגדיר רשימת דרישות סף בנקודת תחילת ההכשרה ($Y(0)$), המתייחסות למדדי הגוף ולמדדי הביצוע.

חלק מהמרכיבים המשוקללים בנוסחה (כגון יכולת אירובית וכח) ניתנים לשיפור מסוים במהלך ההכשרה, ואילו מרכיבים אחרים (כגון גובה) אינם ניתנים לשיפור כאמור. הניתוח הפיזיולוגי באמצעות נוסחה זו נעשה בראי האמור, כפי שיורחב להלן.

ביחס לכל אחד מהמרכיבים, עמד הצוות על הרלוונטיות שלו, ועל האופן שבו הוא משליך על בחינת שירותן של נשים בתפקידי לחימה, ובתמצית:

מסת גוף – נגזרת מהמשקל אותו נדרשים חיילים לשאת במסגרת ההכשרה ללחימה (כאשר המשקל המרבי מוגדר בהוראות צבאיות העוסקות בנושא), ובעת לחימה (בהתאם לציוד ואמצעי הלחימה שעל הלוחמים לשאת ומתאר פעילותם).

גובה – לאור השפעתו, על פי מחקרים, על תבנית הליכה עם משקל, על שיעור הפציעות בעת הליכה עם משא-גב כבד, ועל יכולת הביצוע של מסעות בקצב מהיר תוך נשיאת משא-גב.

הרכב הגוף – בשל השפעתו הרבה על היכולת לשאת משקלים. הצוות הציע לאמץ כאמת מידה את מדד ה (Load Carriage Index) LCI, המתייחס למדד היחס בין מסרת הגוף הרזה לבין מסת השומן בתוספת המשקל הנישא.

היכולת האירובית המירבית – בשל הרלוונטיות לביצוע משימות עצימות, ובכלל זה היכולת לשמור על שיווי משקל פיזיולוגי (המשפיע על הקושי היחסי בביצוע המשימה). המדד אותו הציע הצוות הוא מבחן ריצה למרחק 3000 מטרים, מבחן יישומי ומקובל שתוצאתו נמצאה בקורלציה גבוהה למדידת צריכת החמצן המירבית, ואשר נהוג כיום בצה"ל כחלק ממבחני הכשירות הקרבית והגופנית.

כח – בהיותו מרכיב משמעותי בכושר הלחימה האישי, הנמדד ביכולת לבצע עליות מתח; ובהתחשב בכך, שקיים הבדל משמעותי, בממוצע, בין הכח בפלג הגוף העליון של נשים לזה של גברים, וכח בפלג הגוף העליון קשה יותר לאימון במהלך זמן הכשרה נתון, לעומת פלג הגוף התחתון.

לסיכום, הצוות גיבש, על בסיס תשתית מחקרית בתחום הפיזיולוגי, והשוואתה לדרישות המבצעיות בתפקידי לחימה ומאפייניהם, מודל תיאורטי המאפשר, לעמדת גורמי המקצוע בצוות, להעריך על-פי נתוניו הפיזיולוגיים של לוחמות בתחילת הכשרתן לתפקיד לחימה, את יכולתן לעמוד בדרישות התפקיד בתום ההכשרה, וזאת תוך צמצום גורמי הסיכון הידועים לפציעות ושמירה על בריאותן.

בהיעדר מודל דומה בצבאות אחרים או במסגרות אחרות מקבילות, הצוות מצא כי המודל התיאורטי שגובש על-ידי הגורמים המקצועיים בצוות, הוא מודל חדש, אשר נדרש להעמיד במבחן המציאות, באופן שיאפשר לתקף את ההנחות שביסודו, ובהתאם לצורך לערוך בו עדכונים והתאמות.

עוד מצא הצוות, כי יישומו של המודל יצריך המשך מחקר וליווי על מנת לבחון אותו אל מול ההתנהלות בפועל.

ניתוח לאור המודל הפיזיולוגי - תפקידים שטרם שולבו בהן נשים

הצוות בחן תפקידי לחימה בהם טרם שולבו נשים, על-פי המודל התיאורטי שפותח במסגרת עבודתו.

יישום המודל התאורטי, מאפשר לעמוד על המאפיינים הפיזיולוגיים ומדדי הביצוע שנדרשים להתקיים בנשים על מנת שיצליחו לעמוד בדרישות המבצעיות בתפקידים השונים.

לשם הנוחות, ממצאי המודל הפיזיולוגי יוצגו ביחס לקבוצות תפקידים בעלי מאפיינים דומים: תפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות; תפקידי לחימה בחיל השריון; תפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות; ותפקידי לחימה נוספים.

ביחס לתפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות, יישם הצוות את המודל התאורטי ביחס לתפקידים בהם הדרישה המבצעית הנוגעת למשקל הנישא הנמוכה ביותר מבין הלוחמים ביחידות אלה. זאת, על מנת לבחון מהם התנאים הפיזיולוגיים שיאפשרו לנשים לעמוד בדרישות המבצעיות בתפקיד ביחידות החי"ר המתמרנות, המצריך את נשיאת המשקל המינימאלית מבין התפקידים ביחידות אלה.

ביחס לתפקידי הלחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות, יישם הצוות את המודל התאורטי ביחס לתפקיד לחימה ביחידת החילוץ וההצלה של חיל האוויר. במסגרת עבודת הצוות נבחנו ונדונו מאפייני התפקיד בכלל היחידות המיוחדות המובחרות, אך לאור ממצאי ומסקנות הצוות נערך ניתוח מלא על-פי המודל הפיזיולוגי ביחס ליחידה זו, כאמת מידה גם ביחס לנדרש ביחידות המיוחדות והמובחרות האחרות.

הצוות ביצע ניתוח עיסוק מפורט של קבוצות תפקידי לחימה:

- א. תפקידי לחימה המאופיינים בהליכה רגלית ממושכת (אשר יכוונו "תפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות");
- ב. תפקידי לחימה המאופיינים בהליכה רגלית ממושכת וכן שנדרשת בהם מיומנות גבוהה במיוחד (אשר יכוונו "תפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות");
- ג. תפקידי לחימה בחיל השריון;

ביחס לכל אחד מסוגי התפקידים, נערך ניתוח עיסוק פיזיולוגי מקיף על-ידי הגורמים המקצועיים בצוות, אשר כלל העברת שאלונים; ראיונות עם מפקדים, גורמי רפואה, קציני כושר קרבי, גורמי אמצעי לחימה, אמצעי סיוע ללחימה ותשתיות; תצפיות על אימונים ותרגולות רלוונטיות וסביבת פעילות, אמצעי לחימה ואמצעי סיוע ללחימה; איסוף נתונים אנתרופומטריים (משקל, גובה, הרכב גוף) ממאגרי מידע ונתוני כושר קרבי (בוחר ריצה, מתח). הנתונים שנאספו שימשו לקביעת המאפיינים הפיזיולוגיים-תפקודיים של נשים היכולות לעמוד במשימות המוטלות על לוחמים בתפקידים שנבחנו, תוך ניהול הולם של הסיכון לפציעות.

להלן פירוט המאפיינים הפיזיולוגיים המינימליים שנמצאו ביחס לקבוצות התפקידים השונות:

מאפיינים/תפקיד	תפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות (תפקיד ללא פק"לים)	תפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות (תפקיד ביחידת החילוץ וההצלה כמקרה בוחן)	תפקידי לחימה בחיל השריון
משקל	67 ק"ג	78 ק"ג	60 ק"ג
גובה	1.64 מ'	1.66 מ'	1.65 מ'
מדד LCI (מחשבון הרכב גוף ליכולת נשיאת משקל)/ מדד BMI	1.05	1.05	18–28 (BMI)
תוצאת ריצת במבחן 3000 מ' (כהערכה ליכולת אירובית מרבית)	15: 44 דק'	14: 50 דק'	16: 44 דק'
עליית מתח ללא משקל	7 חזרות	10 חזרות	5 חזרות

לאור ממצאי הניתוח שערך באמצעות המודל התיאורטי אותו פיתח, ועל בסיס מידע נוסף שעמד בפניו, מצא הצוות כי בהתאם למודל המיון, השיבוץ והשירות הקיים כיום לא קיימת התכנות לשילוב נשים בתפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות (חטיבות החי"ר), וביחידות לוחמות מיוחדות ומובחרות.

הצוות מצא כי מניתוח ההיבטים הפיזיולוגיים, עולה כי קיימת התכנות לעמידה של נשים בתנאי הסף הפיזיולוגיים (מדדי גוף ומדדי ביצוע) הנדרשים על מנת לעמוד בדרישות המבצעיות של חלק מהתפקידים ביחידות החי"ר המתמרנות, בהיקפים מצומצמים של עשרות בודדות של חיילות בשנה.

זאת, על בסיס הנתונים המצויים בידי צה"ל בעת הזו ביחס לנשים המתגייסות לשירות ביטחון גובה, משקל ומדד BMI. בחינת התקיימות מאפיינים אלה בנשים שהתגייסו לצה"ל בשנת 2020 העלתה כי רק כ-5% מהנשים הכשירות לשירות בתפקידי לחימה שנשים משולבות בהם כיום עשויות לקיים את המאפיינים הנדרשים. זאת, ללא שנבחנו מאפיינים פיזיולוגיים ומדדי ביצוע משמעותיים, כגון: הרכב הגוף וביצועי ריצה ועליות מתח.

כן מצא הצוות, כי לאור ההבדלים הפיזיולוגיים בין גברים לנשים, והשפעתם על העמידה בדרישות המבצעיות בשדה הקרב, שילוב לוחמות ביחידות חי"ר, מהווה אתגר משמעותי בהיבטי ורסטיליות וחליפיות.

בהקשר זה מצא הצוות, כי בטרם נבחן המודל התיאורטי שפותח ביחס לשילוב נשים בתפקידי חי"ר ביחידות מתמרנות, יש קושי בגיבוש מסקנות לגבי תפקידים עצמיים ומורכבים יותר תפקידים ביחידות המיוחדות והמובחרות.

נוסף על כך, מצא הצוות כי מספר החיילות אשר עשויות להיות בעלות נתונים מתאימים לשיבוץ בתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות קטן במיוחד, וההערכה היא שמדובר בחיילות בודדות.

עוד מצא הצוות, כי קיימת התכנות לשילובן של נשים כלוחמות שריון ביחידות מתמרנות. זאת, בכפוף לסיכום שלב הבחינה המתנהל בנושא שילוב נשים בתפקידי לחימה בטנקים במשימת הגנת הגבולות ומסקנותיו; לעמידתן בתנאי סף פיזיולוגיים עליהם ממליץ הצוות (השוני מהתנאים שנקבעו להצטרפות לבחינה המתנהלת במשימת הגנת הגבולות); וכן, לבחינת היבטים הנוגעים למבנה וארגון לקרב ולדרישות ספציפיות מלוחמות שריון מתמרן.

תפקידי לחימה נוספים בהם טרם שובצו נשים

כמפורט לעיל, נערך ניתוח על-פי המודל התיאורטי שפיתח הצוות, ביחס לתפקידי הלחימה העיקריים בהם טרם שובצו נשים. מלבד תפקידים אלה, בעבודת הצוות עלה כי קיימים מספר תפקידי לחימה נוספים, שטרם הוגדר כי הם פתוחים לשירות נשים.

הצוות בחן כל אחד מתפקידים אלה, על פי מאפייניו ובהתאם לנסיבות שהובילו לכך שלא הוגדר כפתוח לשירות נשים. בחלק מהמקרים הסתייע הצוות במודל הפיזיולוגי ובמתודולוגיה של ניתוח עיסוקים, ובמקרים אחרים, בהם עלה כי אין הדבר רלוונטי, נערכה בחינה באמצעים אחרים, כגון קבלת עמדת היחידה והזרוע הרלוונטית, קבלת התייחסות מקצועית של גורמי משאבי אנוש, שיח עם מפקדים, ובהתאם לצורך אף ביקור ביחידה.

הצוות מצא תפקידי לחימה בחיל הים (מש"ק ימי, מש"ק השטה ימי ולוחם ביטחון שוטף) ובזרוע היבשה (מש"ק מודיעין שדה) שמאפייניהם מאפשרים לשבץ בהם נשים, ושנשים משרתות בהם בפועל, אך שלא הוגדרו באופן רשמי כתפקידים הפתוחים לשירות נשים.

בנוסף, מצא הצוות מספר תפקידי לחימה בזרוע היבשה ובחיל האוויר, שמאפייניהם מאפשרים לשלב בהם נשים: לוחם במערך מסווג, מדריך נהיגה מבצעית, כוון או תותחן דוהר. כן מצא הצוות, כי נכון להגדיר את תפקיד הגשש כפתוח לשירות נשים, אף אם פוטנציאל שירות הנשים בתפקיד זה אינו גבוה.

ביחס לתפקידי לחימה בחיל המודיעין, מצא הצוות כי נשים לא שובצו בתפקיד זה מטעמים ייחודיים הנוגעים לאופיו של התפקיד.

עוד נמצא, כי נשים לא שולבו בתפקידי לחימה בצוללת מטעמים הנוגעים לשהות משותפת של חיילים וחיילות בכלי השיט, המחייבים מגע פיזי קרוב לאורך זמן ממושך עם כלל המשרתים על כלי השיט. עוד נמצא, כי לא ניתן כיום לערוך התאמות במבנה הצוללת כדי למנוע מגע פיזי כאמור, וזאת מטעמים מבצעיים.

היבטי כוח אדם וארגון

א. הערכת פוטנציאל הנשים בעלות נתונים מתאימים לשירות בתפקידי לחימה נוספים

הצוות בחן את פוטנציאל הנשים המקיימות את המאפיינים שנמצא כי נדרשים על מנת לשרת בתפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות ובתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות. זאת, על בסיס פוטנציאל הנשים העומדות בתנאי הסף לגיוס לתפקידי לחימה כיום, ושיעור הנשים המתגייסות לתפקידים אלה בפועל, בהעדר מידע בעניין התקיימות המאפיינים הנדרשים במתגייסות לצה"ל.

הצוות העריך שניתן יהיה לגייס לתפקידים שהגדיר במערך החי"ר המתמך נשים בהיקף מצומצם של עשרות בודדות בשנת גיוס. כמו כן, ככל הנראה, נשים בודדות יקיימו את המאפיינים הנדרשים לשם עמידה בדרישות המבצעיות בתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות.

ב. מבנה וארגון לקרב ומסגרות לוחמות מעורבות

בהיבט המבצעי, נמצא כי שיבוץ נשים בתפקידים בהם המשקל הנישא נמוך ביותר מבין התפקידים ביחידות החי"ר המתמרנות, במסגרות בהן אחרים נושאים משקל גבוה יותר, עלולה לפגוע בצורך החיוני בחליפיות באותה המסגרת.

כמו כן, הצוות עמד על כך ששילוב של לוחמת בודדת במסגרות בהן כל יתר המשרתים הם גברים, עלול לפגוע בסיכויי ההצלחה של השתלבותן ולעורר אתגרים בהיבט זה. זאת בייחוד בתפקידים בהם מסגרת הלחימה הבסיסית היא מרובת לוחמים (כמו בחי"ר), לעומת מקומות בהם מסגרת הלחימה הבסיסית מצומצמת יותר (כמו צוות אוויר). בהתאם לכך, לעמדת הצוות קיימת עדיפות לשיבוץ של נשים במסגרות בהן ישירות לצד לוחמות נוספות באותה מסגרת לוחמת בסיסית.

ג. שירות במערך המילואים

בנוסף, נמצא כי לשילוב חיילות בשירות סדיר בתפקידי לחימה נוספים בחי"ר עשויות להיות השלכות על מערך המילואים. כך, אמנם הניסיון הקיים בעניין שילוב לוחמות בשירות מילואים מצומצם, אך ממנו עולה כי משך השירות האפקטיבי של נשים בשירות מילואים אינו רב. עניין זה מצריך המשך בחינה ומעקב, ובהתאם לצורך, מתן מענה ייעודי על ידי בחינת אופן השיבוץ של נשים במילואים, המרכיבים המשפיעים על משך שירותן במילואים בתפקידי לחימה, ועוד.

ד. השפעה על פיקוד וקצונה

כן מצא הצוות כי לשיבוץ נשים בתפקידי לחימה מסוימים ביחידות חי"ר, עשויה להיות השפעה על פיתוח הפיקוד הזוטר במסגרות הלוחמות בהן ישולבו. כמו כן, היבטים הנוגעים לאופק שירותן של לוחמות בתפקידים אלה, עשויים להשפיע על המוטיבציה לשירות ארוך של המתגייסות אליהם.

ה. פקודת השירות המשותף

הצוות מצא כי פקודת השירות המשותף משרתת את יעודה ומאפשרת שירות משותף של נשים וגברים בכלל צה"ל וביחידות לחימה בפרט.

המלצות

1. הצוות ממליץ כי בחינת שירות נשים בתפקידי לחימה נוספים מעבר לתפקידים בהם הן משרתות כיום, תיגזר מהיכולת לעמוד בסף הנדרש מלוחמים לאותו תפקיד. זאת, על רקע ההכרח בעמידה על הדרישות שנקבעו ותוקפו לאחרונה בתום תהליך מקיף בצה"ל, לשם הבטחת מוכנותו וכושרו המבצעי של צה"ל לעמוד בייעודו ובמשימותיו.
 2. לעמדת הצוות, לאור ממצאי הניתוח שנערך באמצעות המודל התאורטי שהצוות פיתח ומידע נוסף שהיה בפניו, שירות נשים בתפקידי לחימה ביחידות החי"ר המתמרנות ובתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות המצריכים כשירות ייחודית, אינו אפשרי על-פי מודל המיון, השיבוץ והשירות הקיים של לוחמים. על כן, הצוות ממליץ לא לשבץ נשים בתפקידים אלה במתכונת הזחה להליכי המיון הקיימים כיום, השיבוץ והשירות של לוחמים באותן יחידות.
 3. הצוות מצא כי מניתוח התפקידים ודרישותיהם המבצעיות על-פי המודל שפותח, קיימת היתכנות לעמידה של נשים בספים הפיזיולוגיים הנדרשים על-מנת לעמוד בדרישות המבצעיות של חלק מהתפקידים ביחידות החי"ר המתמרנות, וקיים פוטנציאל של עשרות חיילות מדי שנה אשר עשויות לעמוד בתנאים הנדרשים לכך, ולהתאים לשירות בתפקידים אלה.
 4. לאור האמור, הצוות ממליץ לקיים הליך התנסות במסגרתו יוכשרו וישובצו נשים לוחמות לשירות במחלקת מרגמות או ניוז, שתאויש על-ידי לוחמות, בחטיבות החי"ר המתמרנות, בכפוף לעמידת המשתתפות בבחינה בתנאי הסף הפיזיולוגיים אותם הגדיר על בסיס המודל התיאורטי אותו פיתח, במספר מספק שיאפשר את עריכת הבחינה.
- זאת, במטרה ליישם את המודל התיאורטי הלכה למעשה, לתקף את הנחות ביסוד שביסודו, ואת המסקנות שגובשו לאורו, ובהתאם לצורך לערוך בו עדכונים והתאמות.
- הצוות ממליץ כי במסגרת ההתנסות, יוכשרו מספר מחזוריים של לוחמות, בהיקף של מחלקה אחת בכל מחזור, לאחר עמידה בתנאי הסף ובהליך מיון מתאים.
- הצוות ממליץ כי הבחינה תלווה בהתאמות הנדרשות, בליווי ובמחקר מקיף לאורכה, לשם עמידה על הדרישות המבצעיות תוך שמירה על בריאות הלוחמות, ועל מנת לגבש מסקנות בסיומה באופן סדור ומקצועי.
- הצוות ממליץ כי ייערכו דיוני מעקב עתיים בדרג מתאים, ותוך שילוב כלל הגורמים הרלוונטיים בצה"ל, במהלך הבחינה, וכי בתום הליך הבחינה תתקיים הפקת לקחים סדורה, וכי החלטות בעניין שילובן של נשים ביחידות החי"ר המתמרנות יתקבלו לאחר השלמת הבחינה ולאור ממצאיה. בעת קבלת ההחלטות בתום הבחינה שתערך בנושא, הצוות ממליץ כי יילקחו בחשבון היבטים הנוגעים לוורסטיליות ולחליפיות, אשר מעוררים אתגר משמעותי לשירות לוחמות ביחידות החי"ר בשל הבדלים פיזיולוגיים בין גברים ונשים, וכן אתגרים נוספים הנוגעים לשירות של לוחמות לצד לוחמים במסגרת מאפייני הפעילות של יחידות לוחמות מתמרנות.

5. הצוות ממליץ על עריכת תהליך בחינה בעניין שילוב נשים במערך השריון המתמרן.
- זאת, לאחר סיכום הבחינה המתנהלת בנושא שילוב נשים בלחימה בטנקים במשימת הגנת הגבולות, ובכפוף לממצאי ומסקנות בחינה זו; לקביעת תנאי סף פיזיולוגיים עליהם המליץ הצוות (שחלקם בנוסף לתנאים שנקבעו לבחינה המתנהלת בהגנת גבולות), ולבחינת היבטים הנוגעים למבנה וארגון לקרב ודרישות ספציפיות מלוחמות שריון מתמרן.
6. הצוות בחן את תנאי הסף הפיזיולוגיים שנקבעו ביחס לבחינה המתנהלת בנושא שירות לוחמות טנקים במשימת הגנת הגבולות, מצא אותם כמתאימים ותואמים את המודל התיאורטי אותו פיתח, וממליץ לא לשנותם בשלב זה.
7. הצוות ממליץ על פתיחת מספר תפקידים במערך הלחימה שכיום לא משרתות בהם נשים ושנמצא כי אין מניעה לשבצן בהם מבחינת מאפייניהם, לשירות נשים.
8. הצוות ממליץ כי כל תפקיד בו שולבו נשים בפועל יוגדר גם באופן רשמי כתפקיד בו משובצות נשים.
9. הצוות מצא כי לאור הדרישות המבצעיות בתפקידי לחימה ביחידות מיוחדות ומובחרות, הדרישות הפיזיולוגיות בתפקידים אלה גבוהות, לעתים באופן משמעותי, מהדרישות בתפקידי לחימה בחטיבות החי"ר. כמו כן, מצא הצוות שמספר הנשים אשר עשויות לעמוד בספים הפיזיולוגיים הנדרשים בתפקידי לחימה ביחידות המיוחדות והמובחרות הוא נמוך ביותר (בודדות). בהתאם לכך, הצוות ממליץ, לעת הזו, לא להרחיב את שירות הנשים לתפקידי לחימה ביחידות מיוחדות ומובחרות. לאחר השלמת הבחינה ביחס ליחידות החי"ר המתמרנות, ולאור ממצאיה ומסקנותיה, ניתן יהיה לשוב ולהידרש לעניין זה.
10. כמו כן, ביחס לשני תפקידים ייחודיים (לוחם צוללת ותפקיד מבצעי מסווג), ממליץ הצוות כי לא ישולבו בהם נשים, לאור מאפייניהם.